20 ވަނަ ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސް
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސް
ރައްޔިތުންގެ މަޖި ލީހުގެ ކޮމިޓީ ޔައުމިއްޔ
ގަވ އިދު ކޮ މިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން
19 ފެބްރުވަރީ 2025
ބައްދަލުވުން ބޭއްވުނު ތަން: ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ އ އިމ ރ ތް (ކޮ މިޓީކުރ ކޮޓަރި)10
ފެށުނު ގަޑި: 11:00

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
}ރިޔާސަތުގައި އިންނެވީ ކޮމިޓީގެ މުގަ އްރިރު؛ ތުލުސްދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހީމް ނަސީމް{
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
.` ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ އެއް ނަންބަރު ބައްދަލުވުން. މިއަދުގެ ބައްދަލުވުން މިއޮތީ ޢާއިލާއާ ބެހޭ ގަވާއިދާ
ގުޅިގެން ކޮމިޓީއަށް ހުށަހެޅިފައިވާ މައްސަލައަކާ ގުޅޭގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން ކަންތައްތަކެއް ކުރިއަށްގެންދިއުން.
އެގޮތުން، އަޅުގަނޑު މިއަދު މި ބައްދަލުކުރަން ހަމަޖެހިފައިވަނީ މިނިސްޓްރީ އޮފް ސޯޝަލް އެންޑް ފެމިލީ
ޕްރޮޓެކްޝަން، ޑިޕާޓްމަންޓް އޮފް ޖުޑީޝަލް އެޑްމިނިސްޓްރޭޝަން، ފެމިލީ ކޯޓު، ފެމިލީ ލީގަލް ކްލިނިކް. މިވަގުތު
ކޮމިޓީއަށް ހާޒިރުވެވަޑައިގެން ތިއްބެވީ ، ކޮމިޓީގެ ނައިބު މުގައްރިރު ހުރާ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަނާރާ
ނަޢީމް، ކުޅުދުއްފުށި އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު ދާއޫދު، ވިލުފުށި ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު ޙަސަން ވަޙީދު، އިސްދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އިސްމާޢީލް ޝަފީޢު، ގަމު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު ޔޫސުފް ނަޝީދު، ހޮޅުދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުއްސައްތާރު މުޙައްމަދު، ގަލޮޅު އުތުރު
ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް، ވެލިދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު އައްބާސް
އަދި އަޅުގަނޑު ތުލުސްދޫ ދާއިރާ މެންބަރު އިބްރާހީމް ނަސީމް. އަޅުގަނޑު އެހެންވީމާ، މިވަގުތު މުއައްސަސާތަކަށް
ދަންނަވައިލާނަން ކޮމިޓީއަށް. މަނަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޙުސްނީ މުބާރިކް މިހާރު އަޅުގަނޑުމެންނާ
ގުޅިވަޑައިގެންފި. (ވަގުތުކޮޅަކަށްފަހު) السالم عليكم . ހުރިހާ ބޭފުޅުންނަށް ވެސް މަރުޙަބާ އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑުމެން
މިއަދު ކޮމިޓީގެ ބައްދަލުވުމަކީ ޢާއިލާއާ ބެހޭ ގާނޫނު، 4 /2000، (ޢާއިލާ ބެހޭ ގާނޫނު)ގެ ދަށުން ހަދާފައިވާ
ގަވާއިދަކާ ބެހޭގޮތުން އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ގަލޮޅު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް
ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ މައްސަލައަކާ ގުޅޭގޮތުން ތި ބޭފުޅުންނާ މަޝްވަރާކޮށްލަން ބޭއްވުނު ބައްދަލުވުމެއް. ދެން
އަޅުގަނޑުމެން މި މައްސަލަ މައިގަނޑުގޮތެއްގައި މި އޮތީ ދަރިންނަށް ޚަރަދުދިނުމާ ބެހޭ ގޮތުން. އަޅުގަނޑުމެން
ކޮމިޓީގެ ފަރާތުން ތި އެންމެ ބޭފުޅުންނަށް މިކަން ވާނީ ހިއްސާކުރައްވާފައި. އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ސްކްރީންތަކަށް
މިހާރު ފޮނުވާފައި، އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ފޮނުއްވާފައިވާ ސިޓީ އެބަ ސްކްރީންތަކުން ދައްކާލަދެން އިނގޭތޯ. މި ކަމާ
ބެހޭގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން މަޝްވަރާކޮށްލަން މިއަދު މި ބައްދަލުވުން ރާވައިލީ. މި ބައްދަލުވުމުގައި
ބައިވެރިވެވަޑައިގަންނަވަނީ، މިނިސްޓްރީ އޮފް ސޯޝަލް އެންޑް ފެމިލީ ޑިވެލޮޕްމަންޓްގެ ފަރާތުން ޑެޕިއުޓީ
މިނިސްޓަރ އަސްރާ އަޙްމަދު، ސީނިއަރ ލީގަލް ކައުންސެލް ޢާއިޝަތު އިފާދާ، ޗައިލްޑް ޕްރޮޓެކްޝަން ކޯޑިނޭޓަރ
ފައްޒަ ފުއާދު. ޑިޕާޓްމަންޓް އޮފް ޖުޑީޝަލް އެޑްމިނިސްޓްރޭޝަންގެ ފަރާތުން ޑިރެކްޓަރ ޢާއިޝަތު ޔުޝްފާ
ޝާކިރު، ލީގަލް އޮފިސަރ ފާޠިމަތު ޢަލާޔާ ނަޢީމް. ފެމިލޯ ކޯޓުގެ ފަރާތުން ލީގަލް އޮފިސަރ އަޙްމަދު މަޢުޞޫމް
1

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
އަދި ލީގަލް އޮފިސަރ އަޙްމަދު ޝައްފާން. ފެމިލީ ލީގަލް ކްލިނިކްގެ ފަރާތުން ލީގަލް އެއިޑް އޮފިސަރ ޚަދީޖާ
ރާބިއާ، ޕުރޮގުރާމު އޮފިސަރ އަމާނީ އޮންޔަންގޯ. އާދެ! އަޅުގަނޑު މި ސިޓީ ދަންނަވައިލުމުގެ ބަދަލުގައި ވަގުތު
ސަލާމަތްކުރުމުގެ ގޮތުން ފަހަރަކު މުއައްސަސާއަކަށް ފުރުޞަތުދެމުން ގެންދާނަން. އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ މި ކަމާ
ބެހޭ މަޢުލޫމާތު ތި ބޭފުޅުންނަށް ހުންނާނީ ލިބިވަޑައިގެންފައި ކަމަށް މަޖިލީހުގެ އިދާރާއިން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު
ފުރަތަމަ ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ މިނިސްޓްރީ އޮފް ސޯޝަލް އެންޑް ފެމިލީ ޑިވެލޮޕްމަންޓަށް.
މިނިސްޓްރީ އޮފް ސޯޝަލް އެންޑް ފެމިލީ ޑިވެލޮޕްމަންޓުގެ ސީނިއަރ ލީގަލް ކައުންސެލް ޢާއިޝަތު އިފާދާ
ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުގައްރިރު. އަޅުގަނޑު ހަމަ ފަށައި ލުމުގެގޮތުން އަޅުގަނޑު ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ
ގަވާއިދާ ގުޅިގެން ވާހަކަދައްކާތީ ގަވާއިދުގައި މިހާރު ތަރުތީބުކުރެވިފައިވަނީ ކިހިނެއްކަން. ގަވާއިދުގައި ޚަރަދު
ލައްވާފައި މި ވަނީ ކިހިނެއްކަން. ގަވާއިދު ބަދަލުވެގެން އައިއިރުގައި ގަވާއިދުގެ ތެރެއިން ހަމަ މީގެ ކުރިން ވެސް
ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ސަރކިއުލާއަކުން ނިންމާފައި އިން ޚަރަދެއް އަޅުގަނޑުމެން ގަވާއިދު ބަދަލުކުރިއިރުގައި ގަވާއިދުގެ
ތެރެއަށް މި ހިމެނީ. އޭގެތެރޭގައި މި ހިމަނާފައި މިވަނީ ކުއްޖެއްގެ ޚަރަދުގެ ގޮތުގައި ކުއްޖާ ބަލަހައްޓަމުންދާ ޚަރަދާއި
އަދި ކުއްޖާއަށް ދޭ ޚަރަދެއްގެ ގޮތުގައި އެއް ކުއްޖަކު ހުރިނަމަ 2000 ރުފިޔާ. އަދި ކުއްޖަކު އިތުރުވާކަމުގައި ވަނީ
ނަމަ ކޮންމެ ކުއްޖަކަށް ވެސް 1000 ރުފިޔާ. އެއީ ގާނޫނީ ގޮތުން އަދަދެއް ކަނޑައަޅާފައި އޮތް އަދަދަކަށް މި ވަނީ.
އެހެންނަމަވެސް، ހަމަ ގަވާއިދުގެ އިތުރު މާއްދާތަކުގެ ތެރެއިން އިތުރު ޚަރަދުގެ ގޮތުގައި ވަރަށް ބައިވަރު ޚަރަދުތަކެއް
ކަނޑައެޅިފައި އެބަހުރި. އެގޮތަށް ބަލައިލާއިރުގައި ކުދިންގެ އަންނައުނު ދިނުން، ކުދިންގެ ސުކޫލަށް ބޭނުންވާ
ޚަރަދުތައް ހޯދައިދިނުން، ބޭސްފަރުވާގެ ޚަރަދުތައް އަދި ހަމަ އޭގެ އިތުރަށް ވެސް ކޯޓަކަށް މައްސަލައެއް
ހުށަހެޅިގެންދާއިރުގައި އިތުރު ޚަރަދުގެގޮތުގައި ހުށަހެޅޭ ޚަރަދުތަކުގެ ތެރެއިން ހަމަ އެބަހުރި މިހާތަނަށް ވެސް
ނަގައިދީފައި އެބަހުރި. އެގޮތަށް ނަގައިދެވެން ފުރުޞަތު ވެސް އެބަ އޮތް. ދެން ގަވާއިދަށް ހަމަ ބަދަލު
ގެނެވުނުއިރުގައި ގެނެވުނީ ޚަރަދުގެ، ސާބިތު ޚަރަދު ނެގިގެންދާނެ ގޮތްތައް. އެއީ ޚަރަދެއް ކޯޓުން
ކަނޑައެޅުމަށްފަހުގައި ދެން ދެވަނަ ފަހަރަށް އެ ފައިސާ ނުދައްކައިގެން ނުވަތަ އެ ޚަރަދު ނުދީގެން ޢަމަލުކުރެވޭނެ
ގޮތްތަކެއް ކަނޑައަޅާފައި މިހިރީ. ގަވާއިދުގައި ބުނާގޮތުން މިހާރު 2000 ރުފިޔާއޭ މި ދަންނަވާ އަދަދުގެ އިތުރަށް
ވަރަށް ބައިވަރު ޚަރަދުތަކެއް ނެގޭ ގޮތަށޭ މިހާރު ގަވާއިދުން ފުރުޞަތު ލިބިފައި އޮތީ. ފުރަތަމަ ހަމަ އެ ކަމަށް، އެއީ
2

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
އަޅުގަނޑުމެން ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވާ ފުރަތަމަ ކަމަކީ. ދެން އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އިތުރަށް ސުވާލުތަކެއް އައިސިއްޔާ
އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ އިތުރަށް ފާހަގަކުރާނަން.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އަޅުގަނޑު އެހެން ފަރާތަކަށް ފުރުޞަދިނުމުގެ ކުރިން ފާހަގަކޮށްލާނަން، ކޮންމެ ބޭފުޅަކު ވެސް ނަމާއި މަގާމާއި
މުއައްސަސާއާ ވިދާޅުވެފައި، އެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ރެކޯޑަށް ޓަކައި. ދެންމެ ވާހަކަފުޅުދެއްކެވީ ޢާއިޝަތު އިފާދާ،
ސީނިއަރ ލީގަލް ކައުންސެލް ދެއްތޯ؟
މިނިސްޓްރީ އޮފް ސޯޝަލް އެންޑް ފެމިލީ ޑިވެލޮޕްމަންޓުގެ ސީނިއަރ ލީގަލް ކައުންސެލް ޢާއިޝަތު އިފާދާ
ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އަޅުގަނޑު ޢާއިޝަތު އިފާދާ، ސީނިއަރ ލީގަލް ކައުންސެލް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުގެ ސިޓީފުޅުގައި ވަރަށް ތަފުސީލުކޮށް އެބަ އޮތް. އެހެންނަމަވެސް، މައިގަނޑު
ކަންބޮޑުވުމެއް ކަމަށް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ފާހަގަކުރައްވާފައި މި އޮންނަނީ މިހާރު ހުރިހާ ޚަރަދުތަކެއްހެން ބޮޑުވެފައި
ހުރުމާއެކު، މި ނަގައިދެވޭ ޚަރަދުތަކަކީ އެ ކަމަށް އެކަށޭނަ ޚަރަދުތަކެއްތޯ ސުވާލުއުފައްދައި އަސްލުގައި ލިޔުއްވާފައި
އޮތް ސިޓީއެއް. މި ކަންބޮޑުވުމެއް. އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އެންމެ ރަނގަޅުގޮތަކަށް ވާނީ މި ސިޓީ ދަންނަވައިލުން
ކަންނޭނގެ މި ދާގޮތުން ދެއްތޯ. އެހެންވީމާ، ރައްޔިތުން މަޖިލީހުގެ ރައީސް އޮނަރަބަލް ޢަބްދުއްރަޙީމް ޢަބްދުاަلهއށް.
ވެދުން ސަލާމަށްފަހު ހެޔޮ ޞިއްޙަތަށް އެދި ދަންނަވަމެވެ. ގާނޫނު ނަންބަރު 4 /2000، (ޢާއިލާއާ ބެހޭ ގާނޫނު)ގެ 72
ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން އެކުލަވާ އިލާފައިވާ ގަވާއިދުގައި ކުއްޖާގެ އުމުރުން 18 އަހަރު ފުރެންދެން ކުއްޖާގެ ޚަރަދަށާއި،
ކުއްޖާގެ ބެލުމުގެ ޚަރަދަށް އެއް ކުއްޖަކު ހުރި ނަމަ މަހަކު 2000 ރުފިޔާ. އެއް ކުއްޖަކަށްވުރެ ގިނަ ކުދިން ތިބި
ނަމަ އިތުރުވާ ކޮންމެ ކުއްޖަކަށް މަހަކު 1000 ރުފިޔާއަށްވުރެ މަދުނޫން އަދަދެއް ދޭންވާނެ ކަމަށް
ކަނޑައަޅާފައިވެއެވެ. މީގެ އިތުރުން ޚަރަދުގެ ގޮތުގައި ދޭ ފައިސާގެ އިތުރުން ކޮންމެ ދަރިޔަކަށް އަހަރަކު 3 ހެދުމާއި،
ކިޔަ ވައިދިނުމުގެ ޚަރަދުގެ ގޮތުގައި އަހަރަކު ދެ ޔުނީފޯމާއި، އެއް ބޫޓާއި ފޮތް ލިސްޓާއި، ކިޔެވުމަށް ބޭނުންވާ
އެހެނިހެން ތަކެތި ހޯދައިދޭން ވެސް ޖެހެއެވެ. ބޭސްފަރުވާގެ ޚަރަދު ވެސް ދޭންޖެހެއެވެ. އެ ޚަރަދު ދިނުމުގައި ބަލަނީ
3

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
ސަރުކާރުގެ ބޭސްފަރުވާކޮށްދޭ މަރުކަޒުތަކުގެ ޚިދުމަތްދޭ ރޭޓަށެވެ. ނަމަވެސް ކުއްޖާގެ ހާލަތަށާއި، ބަލަދުވެރިޔާ ،
ބައްޕަގެ ތަނަވަސްކަމުގެ މައްޗަށް ރިއާޔަތްކޮށް އިތުރު ޚަރަދު ވެސް ނެގިދާނެ ކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައި ވެއެވެ.
ޚިދުމަތްތަކާއި ތަކެތީގެ އަގު އިންތިހާއަށް އުފުލިފައިވާ އިރު ހަމައެކަނި މަހެއްގެ މައްޗަށް ކަނޑައެޅިފައި މިވާ 2000
ރުފިޔާއަކީ ވެސް ދަރިންގެ ހުރިހާ ޚަރަދެއް ފުއްދޭވަރަށްވުރެ މާ ބޮޑަށް ވެސް ކުޑަ ޚަރަދެކެވެ. އެންމެ ކުޑަމިނުން
ސްކޫލް ފީއާއި ޓިއުޝަން ފީތަކަށް އެކަނި ބަލައިލި ކަމުގައި ވިޔަސް 2000 ރުފިޔާއަކުން ނުފުއްދޭނެއެވެ.
ކުޑަކުދިންނަށް ކާންދޭ ތަކެތީގެ އިތުރުން ނެޕީގެ ޚަރަދުތަކަށް އެކަނި ބެލިކަމުގައި ވިޔަސް މި ފައިސާއިން
ނުފުއްދޭނެއެވެ. ގަވާއިދުގައި މި އަދަދު ބަޔާންކުރެވިފައިވުމުގެ ސަބަބުން ކޯޓުގެ ދިގު މަރުޙަލާތައް ކަޑަ އްތުކުރުމަށްފަހު
ވެސް ލިބެނީ ހަމަ މި އަދަދު ކަމުން މީގެ ސަބަބުން ރޫޅިފައިވާ ޢާއިލާތަކާއި އެކަނިވެރި މައިންނަށް މިކަން ވަނީ
ބަރުދާސްކުރަން އުނދަގޫ ކަމަކަށް ވެފައެވެ. އެހެންކަމުން، މަޖިލީހުގެ ގަވާއިދު ކޮމިޓީ މެދުވެރިކޮށް ކަމާބެހޭ
މުއައްސަސާތަކާ މަޝްވަރާކޮށްގެން މި ކަމަށް ޙައްލެއް ހޯދައިދެއްވުމަށް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އެދިވަޑައިގެންފައި މި
އޮތީ އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ހަމަ މި ސިޓީ ތަފުސީލުކޮށް މި ދަންނަވައިލީ. އަޅުގަނޑު މިހާރު ފުރުޞަތު
މި އަރުވަނީ ޑިޕާޓްމަންޓް އޮފް ޖުޑީޝަލް އެޑްމިނިސްޓްރޭޝަނަށް.
ޑިޕާޓްމަންޓް އޮފް ޖުޑީޝަލް އެޑްމިނިސްޓޭޝަންގެ ލީގަލް އޮފިސަރ ފާޠިމަތު ޢަލާޔާ ނަޢީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
السالم عليكم . އަޅުގަނޑަކީ ފާޠިމަތު ޢަލާޔާ ނަޢީމް، ޑިޕާޓްމަންޓް އޮފް ޖުޑީޝަލް އެޑްމިނިސްޓްރޭޝަންގެ ލީގަލް
އޮފިސަރ. ސިޓީގައި ފާހަގަކޮށްފައި އިން މައިގަނޑު އިޝޫއާ ގުޅޭގޮތުން، ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަކީ ޖުޑީޝަރީގެ
އިދާރީ ހިންގުމުގެ ޒިންމާތައް، ކޯޓުތަކަށް ފަސޭހަކުރުމަށް ޓަކައި އެ މަސްއޫލިއްޔަތު އުފުލާ އިދާރާ ކަމަށް ވާތީވެ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގިނަފަހަރު މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުތަކުގައި ކުރިއަށްދާ މިފަދަ މައްސަލަތަކާ ގުޅިގެން އާންމުންގެ
ފަރާތުން މި ޝަކުވާ ލިބެމުންދޭ. މައިގަނޑުގޮތެއްގައި މި ޝަކުވާ ލިބެނީ ކުރިން ޖެންޑާގެ ފަރާތުން ސީނިއަރ
ލީގަލް އޮފިސަރ ވެސް ފާހަގަކުރެއްވިހެން ދަރިންގެ އިތުރު ޚަރަދު ހޯދުމަށް ޓަކައި ވަކި މައްސަލައެއް ގޮތަށް ކޯޓަށް
މި ހުށަހަޅަންޖެހެނީ. އެގޮތަށް ހުށަހަޅާ މައްސަލަ ދެން ޢާއިލީ މައްސަލައެއްވީމާ އަދި ހައްސާސީ މައްސަލައެއްވީމަ،
އެހެންނަމަވެސް، ބައެއްފަހަރު ހަމަ ކޯޓު މަރުޙަލާ ދިގުލައިގެން ދާތީވެ އިތުރު ޚަރަދު ހޯދަން މި ލާ މައްސަލަ ވެސް
ލަސްވެގެން އަޅުގަނޑުމެންނާ ފޯނުން އާންމުކޮށް މުޢާމަލާތްކުރެވޭ. ދެން ގިނަފަހަރަށް ހަމަ އަންހެން ބޭފުޅުންގެ
ފަރާތުން ލިބޭ ޝަކުވާއެއް މި ޝަކުވާއަކީ. ދެން އެ ބޭފުޅުން ފާހަގަކުރައްވާ ގޮތުގައި ވެސް ހަމަ މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި
އެ ބޭފުޅުން އިތުރު ޚަރަދަށް މައްސަލައެއް ލާން މި ޖެހެނީ ވެސް ގަވާއިދުން ލާޒިމުކޮށްގެން ދަރިންގެ ބައްޕަ މި ދޭ
4

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
1000 ރުފިޔާ، ދެން ދަރިން ބަލާތީ މި ދޭ 1000 ރުފިޔާ. މި މިންވަރަކީ ޢާއިލާތެރޭގައި ނުވަތަ އެ ކުދިންގެ
ޚަރަދުބަރަދު ބެލެހެއްޓުމަށް ޓަކައި އެކަށީގެންވާ މިންވަރަކަށް ނުވާތީވެ. އެހެންވެ އިތުރު ޚަރަދަށް މި އެދެނީ ވެސް.
ދެން، އިތުރު ޚަރަދަށް އެދޭއިރުގައި ވެސް ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް އެބަޖެހޭ ކަންނޭނގެ ބިލުތައް ހުށަހެޅުމާއި އަދި
އެހެނިހެން ލިޔެކިޔުންތައް ހުށަހަޅައިގެން ކޯޓުން މި އިތުރު ޚަރަދު މި ކަނޑައަޅައިދެނީ. އެހެންވީމާ، އެއްކަލަ
މައްސަލަ ހުށަހަޅާ ފަރާތަށް ނޫނިއްޔާ ގިނަފަހަރު މަންމައަށް ވަރަށް ބޮޑު ތަކުލީފަކަށް ޖެހޭ މި އިތުރު ޚަރަދަށް
ދާންޖެހޭތީ ވެސް. ދެން އިތުރު ޚަރަދަށް ދާންޖެހެނީ ގާނޫނުން ، މި ގަވާއިދުން މި ލާޒިމުކުރާ މިންވަރަކީ ވަރަށް މަދު
މިންވަރެއް ކަމަށް ވާތީ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން، ދެން އެ ބޭފުޅުންގެ ފަރާތުން ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބޭ އެންމެ
ބޮޑު އެއް ކަންބޮޑުވުމަކީ ރާއްޖޭގެ އިޤުތިޞާދީ ހާލަތާއި ، ދިރިއުޅުމުގެ ޚަރަދުބަރަދއި، މި ކަންތައްތަކަށް ބަލާއިރުގައި
މާލޭގައި ދިރިއުޅޭ މީހަކަށް ވެސް އަދި ރާއްޖެތެރޭ ރަށެއްގައި ދިރިއުޅޭ މީހަކަށް ވެސް މި އަދަދަކީ އެކަށީގެންވާ
އަދަދެއްނޫނޭ ދަރިއަކު 18 އަހަރު ވަންދެން ބަލާއިރުގައި ކޮންމެ މަހަކު 1000 ރުފިޔާއަކީ. އަދި ދަރިން ބަލާތީ
މަންމައަށް ދޭ 1000 ރުފިޔާއަކީ. އެއީ ދެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ފަރާތުން ފާހަގަކުރަން އޮތް ކަމަކީ. ދެން
އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެފަދައިން ކޯޓުތަކުން ހަމަ ގަވާއިދުގައި ލާޒިމުކޮށްފައި އިން މިންވަރަކަށް މި ނަގައިދެމުން މި
ދަނީ. ލާޒިމުކޮށްގެން ނަގައިދެމުން މި ދަނީ. ދެން އެއީ މިވަގުތު އަޅުގަނޑުމެން ފާހަގަކޮށްލަން އޮތް ކަމަކީ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފުރުޞަތުއަރުވަނީ ފެމިލީ ކޯޓުގެ ފަރާތުން އެއްޗެއް ވިދާޅުވާން.
ފެމިލީ ކޯޓުގެ ލީގަލް އޮފިސަރ އަޙްމަދު މަޢުޞޫމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
السالم عليكم . އަޅުގަނޑު އަޙްމަދު މަޢުޞޫމް، ލީގަލް އޮފިސަރ ފެމިލީ ކޯޓުން އިނގޭތޯ. ދެންމެގައި ޢާއިޝަތު
އިފާދާ ފާހަގަކުރެއްވި ވާހަކައިން ވެސް އަދި ހަމަ އެގޮތަށް ޖުޑީޝަލް އެޑްމިނިސްޓްރޭޝަނުން ފާހަގަކުރި ވާހަކަތަކުން
ވެސް ބަލާއިރުގައި ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވޭ ފުރަތަމަ ކަމަކީ ޢާއިލާއާ ބެހޭ ގަވާއިދުގައި މި ގެނެވުނު
އިޞްލާޙާ އެކުގައި ކުއްޖާ ބެލުމަށް މި ހުންނަ ފަރާތަކަށް ދޭ 1000 ރުފިޔާއާއި ، ކުއްޖާގެ ޚަރަދަށް މި ދޭ 1000
ރުފިޔާއާ އެކުގައި އެއް ކުއްޖެއް ހުރެއްޖެ ކަމުގައި ވަނީނަމަ 2000 ރުފިޔާ. ދެ ކުދިން ތިބެއްޖެ ކަމުގައި ވަނީނަމަ
3000 ރުފިޔާ. އެގޮތަށް އިތުރުވާ ކޮންމެ ކުއްޖަކަށް 1000 ރުފިޔާގެ މަގުން ޚަރަދު ނަގައި މި ދެނީ ގާނޫނުގައި
ލާޒިމުކުރާ އަދަދެއްގެ ގޮތުގައި. ދެން ހަމަ އެއާއެކުގައި އެ ޚަރަދު ޙަޤީޤަތުގައި އެ ހިސާބުން ނިމުނީއަކީ ނޫން
5

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
އިނގޭތޯ. އޭގެ އިތުރަށް އެބައޮވޭ އަންނައުނުގެ ޚަރަދާއި ބޭސްފަރުވާގެ ޚަރަދާއި، ކިޔެވުމުގެ ޚަރަދު. އެހެންވީމާ،
ކޯޓުން ޙުކުމެއް ކުރާއިރުގައި ވެސް ލާޒިމު އަދަދުގެ އިތުރަށް އަދި ކުއްޖާގެ ބައްޕައަށް ނޫނިއްޔާމު ޝަރުޢީގޮތުން އެ
ކުއްޖާގެ ކަންތައްތައް ބަލަހައްޓަން ލާޒިމުކުރާ ފަރާތަކަށް އިތުރު ޚަރަދުތައް ވެސް ދޭން އަންގައި ޙު ކުމްކޮށްފައި
އޮންނަނީ. އެހެންވީމާ، ގާނޫނުގައި ނުވަތަ ގަވާއިދުގައި އެ ކަނޑައެޅިފައި އޮންނަ އަންނައުނުގެ ޚަރަދު ވެސް،
ބޭސްފަރުވާގެ ޚަރަދު ވެސް، ކިޔެވުމުގެ ޚަރަދުގައި ވެސް އެ ފަރާތަކުން ދޭންޖެހޭގޮތަށް އޮންނަނީ. ދެން އެއީކީ
ކަނޑައެޅިގެން ވަކި މިނެއް އިމެއް ކަނޑައެޅިފައި އޮތް ކަމެއް ނޫން. ދެން އެ ވިދާޅުވި ގޮތަށް އިތުރު ޚަރަދުތަކަކީ އެއީ
ވަކި މައްސަލައެއްގެ ގޮތުގައި ނުވަތަ އެ ޚަރަދުތައް ހޯދުމަށް ކޯޓަށް ހުށަހަޅަންޖެހޭ މައްސަލައަކަށް ވީތީވެ، އެ
އުނދަގޫތައް ނުވަތަ އެ ދަތިތައް އަޅުގަނޑުމެންނާ ހިސާބަށް ވެސް އާދޭ. އެހެންނަމަވެސް، މުޅި ޖުމުލަކޮށް ހުރިހާ
ޚަރަދަށް ބަލާ ކަމުގައި ވަނީ ނަމަ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވިފައި އެބަހުރި ހަމަ އެންމެ ކުއްޖެއްގެ ޚަރަދަށް
ބައްޕައެއްގެ ފަރާތުން ސޯޅަ ހާސް ފަސް ސަތޭކަ ރުފިޔާ ވެސް ނަގައިދެވޭ އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އެންމެ ކުއްޖެއްގެ
ޚަރަދަށް. އެހެންވީމާ، ޖުމުލަގޮތެއްގައި ޚަރަދުގެ މިންވަރަކީ ކުއްޖަކަށް ކަނޑައެޅިފައި، މި ގަވާއިދުގައި ކަނޑައެޅިފައި
މިއިން ވަރަކީ ވެސް ކުޑަ އަދަދެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ގަބޫލެއްނުކުރެވޭ އެގޮތަށް ބަލާ ކަމުގައި ވަނީ ނަމަ.
އެހެންވީމާ، އެ ކަހަލަ ބައެއް ދަތިތައް އެބަހުރި. ދެން ދެންމެގައި ޑިޕާޓްމަންޓުން އެ ފާހަގަކުރެއްވި ފަދައިން އެ
ޚަރަދު ނުލިބިގެން އިތުރު ޚަރަދަކަށް މި ދަޢުވާކުރަންޖެހޭ ޖެހުން. އެހެންވީމާ، ފުރަތަމަ އެ ކުއްޖަކަށް ދިނުމަށް ޓަކައި
ކުއްޖާގެ ބައްޕައަށް ނޫނީ ޝަރުއީ ބަލަދުވެރިޔާއަށް މި އަމުރުކޮށްފައި މި އޮންނަ، ޙު ކުމްކޮށްފައި މި އޮންނަ އަދަދު
ނުދެވެނީ ކީއްވެގެންތޯ ބެލުން އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެންމެ މުހިންމު ކަމަކަށް އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވެނީ.
ކީއްވެގެންތޯ އެ ޚަރަދު އެ ފަރާތްތަކަށް ނުދެވެނީ؟ ކީއްވެގެންތޯ ޙުކުމް ތަންފީޒުކުރުމަށް ޓަކައި އިތުރަށް އަންނަން
ޖެހެނީ؟ ކީއްވެގެންތޯ އިތުރު ޚަރަދުތައް ހޯދަން އަންނަން ޖެހެނީ؟ އެހެންވީމާ، އެ ޚަރަދު ނުދެވޭ ސަބަބު ބެލުން އެއީ
ވަރަށް މުހިންމު ކަމެއް. ދެން އަނެއް ކަމަކީ މިއީ ކޮންމެ ކުއްޖެއްގެ ވެސް ކޮންމެ ދުވަހެއްގެ ހުރިހާ ހާލަތަކާ
ގުޅިގެން އޮންނަ އެއްޗެއް ޚަރަދަކީ. އެހެންވީމާ، އެއީ ދުވަހުން ދުވަހަށް ބޮޑުވެ، ދުވަހުން ދުވަހަށް ކުޑަވެ، މި ކަހަލަ
ކަންތައްތައް ވެސް ވުން އެކަށީގެންވާ ކަމެއް. އެހެންވީމާ، ޚަރަދު މި ގޮތަށް ގަވާއިދުގައި ވަކި އަދަދެއް ކަނޑައެޅިފައި
އޮތުމަށްވުރެ އަޅުގަނޑުގެ ވިސްނުމަށް އަންނަ ގޮތުން ވެއްޖެއްޔާމުން ކުއްޖާގެ ބައްޕައަށް ނޫނިއްޔާމު ޝަރުޢީ
ބަލަދުވެރިޔާއަށް ކުއްޖާގެ ޚަރަދު ދިނުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑަށް ފެންނަ ފެނުމެއް އެއީ، އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވޭ
ގޮތެއް އެއީ އެ މީހެއްގެ އާމްދަނީއަށާއި އެ މީހެއްގެ ގާބިލުކަމުގެ މައްޗަށް ބަލާފައި ޚަރަދު ކަނޑައެޅުން. އެއީ އެކި
ކުދިންގެ ތަޢުލީމުދިނުމަށް ޓަކައި މި ޚިޔާރުކުރެވެނީ އެކި ސްކޫލްތައް. އެކި ކުދިންގެ އަންނައުނު އަޅުގަނޑުމެން މި
6

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
ޚިޔާރުކުރަނީ އެކި ގޮތް ގޮތަށް، އެކި މިންވަރަށް. އެކި ކުދިންގެ ކެއުމާއި ބުއިމުގެ ކަންތައް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން
ޚިޔާރު މި ކުރަނީ އެކި ގޮތްގޮތަށް. އެހެންވީމާ، ކައިވެނީގެ މަތީގައި ތިބި އިރުގައި ވެސް އެ ކުދިންގެ އަންނައުނާއި
އެ ކުދިންގެ ކެއުމާއި ޚަރަދުބަރަދާ މި ކަންކަން ރޭވިފައި އޮތް ގޮތާއި، އެ ކުއްޖާގެ ބައްޕައެއްގެ ނޫނީ ޝަރުޢީ
ބަލަދުވެރިއެއްގެ އެ ގާބިލުކަމާއި އެ ކަންކަމުގެ މައްޗަށް ބަލާފައި ކުއްޖާގެ ޚަރަދު ކަނޑައެޅުން އެއީ ކަންނޭނގެ
އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވޭގޮތުގައި މީގެ އެންމެ ރަނގަޅު ގޮތަކަށް ވާނީ. ދެން އަދި އޭގެ އިތުރަށް ވެސް އަޅުގަނޑު
ފާހަގަކުރަން ބޭނުންވާ ބައެއް ކަންކަން އެބަހުރި. އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި އިޝޫ މި ހިސާބަށް އައިއިރުގައި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަވެގެން މި އުޅެނީ ، މީގެ ކުރިން މިކަންކަން ރަނގަޅުކުރުރުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް
އެޅިދާނީ ކޮން ކޮންކަހަލަ ފިޔަވަޅުތަކެއްތޯ؟ އެކަހަލަ ކަންކަން ވެސް އެބަހުރި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވޭ.
ކައިވެނީގެ ހަޔާތަށް އައިސް، އަދި ކުއްޖަކު ލިބުމުގެ ކުރީގައި ޢާއިލާތައް ދެމެހެއްޓުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް
އެޅިދާނީ ކޮންކަހަލަ ފިޔަވަޅުތަކެއްތޯ. އެއީވެސް މި ޚަރަދާ މެދުގައި އަޅުގަނޑުމެން ވާހަކަދައްކާއިރުގައި، ޙަޤީޤަތުގައި
މީހެ ޙައްލެއް ހޯދަން ވާހަކަދައްކާއިރުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބެލިދާނެ ކަންތައްތައް އެއީ. އެހެންވީމާ، އިތުރަށް
އަޅުގަނޑަށް ލިބޭ ފުރުޞަތެއްގައި އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އެވާހަކަތައް އަޅުގަނޑު ދަންނަވާލަދޭނަން. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފުރުޞަތުއަރުވަނީ ފެމިލީ ލީގަލް ކްލިނިކުގެ ފަރާތުން އެއްޗެއް ދަންނަވައިލުމަށް.
ފެމިލީ ލީގަލް ކްލިނިކްގެ ލީގަލް އެއިޑް އޮފިސަރ ޚަދީޖާ ރާބިއާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ. ފެމިލީ ކްލިނިކުގެ ފަރާތުން އަޅުގަނޑު ޚަދީޖާ ރާބިއާ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ގާނޫނުގެ ދަށުން ފުރަތަމަ
ކަމަކީ ލާޒިމުކޮށްފައި މި އޮންނަނީ ކުޑަކުޑަ އެމައުންޓެއް. އެއީ 2000 ރުފިޔާ. މިއީ ގާނޫނުގައި ލާޒިމުކުރާ އެންމެ
ކުޑަކުޑަ މިންވަރު. ގިނަފަހަރަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެމިލީ ލީގަލް ކްލިނިކަށް މި އަންނަ ފަރާތްތަކަކީ ވަރަށް ހާލުގައި
އުޅޭ ދަތި ހާލަތްތަކެއް. ދެން އިޝޫއަކަށް ބޮޑަށް މި ދިމާ މިވަނީ މި ލާޒިމުކޮށްފައި މި އޮންނަ ކުޑަކުޑަ މިންވަރު
ވެސް ތަންފީޒުކުރުމަށް މި އަންނަ އިޝޫތަކާ ގުޅިގެން މި އޮންނަ ކަންތައްތައް. ދެން ގިނަފަހަރަށް ތަންފީޒުކުރުމަށް،
ކޯޓުތަކުން ތަންފީޒުކުރުމަށް ބަލާއިރުގައި ވެސް މި ގާނޫނުގައި މި އޮންނަ ގޮތުން ގިނަ ފަރާތްތަކަކީ، ކުދިންގެ
ބައްޕައިންނަކީ، ގިނަ ފަރާތްތަކަކީ ސަރުކާރުގެ ވަޒީފާއަދާކުރާ ނޫނީ އަމިއްލަ ފަރާތްތަކުގެ ވަޒީފާ އަދާކުރާ ބައެއް
ނޫން. އެހެންކަމުން، މުސާރައިން ކެނޑޭގޮތަށް މި އޮންނަ ގޮތަށް ވެސް ލާޒިމުކުރެވޭކަށް ގިނަފަހަރުގައި ނޯވޭ. ދެން
7

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
އަނެއް ކަމަކީ ޚަރަދުގެ ގޮތުގައި ކަނޑައަޅާފައި އޮންނަ މި އެމައުންޓް، މި އެމައުންޓަކީ ގާނޫނުގައި މި ކަނޑައަޅާފައި
އޮންނަ އެންމެ ކުޑަކުޑަ އެމައުންޓު. އެކަމަކު ކުއްޖާގެ ބައްޕަގެ ތަނަވަސްކަމަށް ބަލާފައި މި އެމައުންޓު
ބޮޑުކުރެވިދާނެ. ހާލަތަށް ބަލާފައި ރިއާޔަތްކޮށްފައި މި ކަންކަން ބޮޑުކުރެވިދާނެ. ނަމަވެސް، ގާނޫނުގައި ކޯޓުތަކުން
ޚަރަދު ލާޒިމުކުރާއިރުގައި ލާޒިމު މި ކުރަނީ އެންމެ ކުޑަކޮށް މި އޮންނަ އެމައުންޓު. އެއީ ކުދިންގެ ބައްޕައިން މި
އެމައުންޓަށްވުރެ އިތުރަށް ކޯޓުތަކުގައި ދޭން އެއްބަސްނުވާތީވެ މި ހާލަތަށް ބަލާފައި. ދެން އެހެނިހެން ޚަރަދުގެގޮތުގައި
ބަލާއިރުގައި ވަކި އެމައުންޓެއް ކަނޑައަޅާފައެ އް ނޯވޭ. މި އޮންނަނީ ހުށަހަޅަން. ބިލުތަކާއި އޭގަ ތައް ގަނޑުޖަހާފައި،
ކޭޝިއަރުންގެ ސޮ ޔާއި ތަ އް ގަނޑު ޖަހާފައި މިގޮތަށް ހުށަހެޅީމަ އެ އަދަދު މި ނަގައިދެނީ. މި ހާލަތުގައި ވެސް
ގިނަފަހަރަށް ކުދިންގެ ޓިއުޝަން ފީތަކެއް ކޯޓުތަކުންނެއް ލާޒިމެއް ނުކުރޭ. އެއީ ކުދިންގެ ބައްޕަ އެ ކަމަށް
އެއްބަސްނުވެ އޮންނާތީއޭ ބުނެ މިކަހަލަ ހާލަތްތައް ކްރިއޭޓްވެފައި އޮންނާތީވެ. މި ގާނޫނުގައި ލާޒިމުކޮށްފައި، ނެގުމަށް
ލާޒމުކޮށްފައި ނޯންނާތީވެ މިގޮތަށް މި ގިނަފަހަރަށް މި އިޝޫ ދިމާވެފައި މި އޮންނަނީ. ދެން މިހާރުގެ އިޤުތިޞާދީ
ހާލަތަށް ބަލާކަމަށްވާ ނަމަ، ކަނޑައަޅާފައި އޮންނަ އެމައުންޓަކީ ވަރަށް ކުޑަކުޑަ އެމައުންޓެއް. އެކަމަކު މި
އެމައުންޓަށް ބަދަލު، ރިވައިޒް ކުރާއިރުގައި ނޫނީ ބަދަލު ގެންނައިރުގައި އެބަޖެހޭ އިޖުތިމާޢީ އިޤުތިޞާދީ ހާލަތަށް
ބަލައި މި ބަދަލު ގެނައުމަށް. ހަމަ މި ބަދަލު ގެނެވޭއިރުގައި އެބަޖެހޭ ތަންފީޒުކުރެވޭނެ އު ސޫލުތަކެއް ވެސް
ގާއިމުކުރެވިފައި އޮންނަން. ގިނަފަހަރަށް މި ދިމާވެފައި މި އޮންނަ އިޝޫއަކީ، ހަމަ އެންމެ ބޮޑު އިޝޫއަކީ
ތަންފީޒުކުރުމަށް މި އަންނަ އިޝޫ ކުދިންގެ ބައްޕައިންގެ ފަރާތުން. އެހެންވީމާ، މި ތަންފީޒުކުރެވޭ ކަހަލަ ގޮތަކަށް މި
އިޝޫއަށް ޙަ އްލެއް ؛ މުޅި ޢާއި ލާއާ ބެހޭ ގާނޫނަށް ޙައްލެއް ގެނައުމަށް އެންމެ ރަނގަޅު ޙަ އްލަކަށްވާނީ. ދެން އިތުރު
ކަމެއް ގޮތުގައި މިއަދާއި ހަމައަށްވެސް ސީ.އެސް.އޯސްތަކުން ވެސް އަދި ހަމަ އެހެންމެ ޔޫ.އެން.ޑީ.ޕީން ވެސް މި
އެމައުންޓު ރިވައިޒްކުރުމުގެ މަސައްކަތް ފުދޭވަރަކަށް ގިނައިން ކޮށްފައި އެބަހުރި. ނަމަވެސް، މިކަމާ ގުޅިގެން ވަކި
ކަމެއް ޙައްލެއް އައިސްފައެ އް ނުވޭ. ދެން ބޮޑަށް މީގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވިފައި މި އޮންނަނީ މި
ތަންފީޒުކުރުމަށް އޮންނަ ބަޔަށް ޙައްލެއް ގެނައުމުން މީގަ އި ޙައްލެއް، މުޅި ގާނޫނަށް ޙަ އްލެއް އައިސްގެން އެބަދޭ.
އަދި އެކަނިވެރި މައިންނާއި، މި ކުދިން ބެލުމަށް މި މަސައްކަތްކުރާ ފަރާތްތަކަށް ޙައްލުތަކެއް ލިބިގެން އެބަދެއޭ.
އެހެންވީމާ، ވަށައިޖެހޭ ޙައްލެކޭ މުޅި ގާނޫނަށް ގެންނަންޖެހޭނީ. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
8

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފްލޯރ ހުޅުވައިލަނީ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް. އެއްވެސް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކު ސުވާލެއް
ކުރައްވަން ބޭނުންފުޅުތޯ؟ އަޅުގަނޑު މިހާރު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ ހުރާ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަނާރާ
ނަޢީމްއަށް.
ހުރާ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަނާރާ ނަޢީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ. މަރުޙަބާ އިނގޭތޯ ހުރިހާ ބޭފުޅުންނަށް. ޙަޤީޤަތުގައި ވަރަށް ހަ އްސާސް މައްސަލައެއް މިއީ. އަޅުގަނޑަށް
ވެސް ގަބޫލުކުރެވޭ. އެއީ މިހާރު މި ޒަމާނަށް ބަލާފައި ކުއްޖަކަށް 2000 ރުފިޔާއަށް ވުރެ އިތުރަށް ދާނެ ހަމަ. ކޮންމެ
ކުއްޖަކަށް ވެސް އިތުރަށް ޚަރަދުކުރަންޖެހިފައި މި އޮންނަނީ. ދެން ހަމަ އެގޮތަށް އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވޭ
ބައްޕައަކަށް މިސާލަކަށް އާމްދަނީ ލިބޭވަރަކަށް އެ ޚަރަދު ކުރެވޭނީ ވެސް. އެހެންވީމާ، ދެންމެ ހަމަ ފެމިލީ ކޯޓުން އެ
ފާހަގަކުރެއްވިގޮތަށް އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ވަރަށް މުހިންމުހެން ޢާއިލާތައް ހަރުދަނާކޮށް ދެމެހެއްޓޭނެ ގޮތަކަށް
ޕުރޮގުރާމުތަކެއް ހިންގުން. އެއީ ވަރަށް މުހިންމު ކަމެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކުރެވޭ. އެގޮތުން މިހާރު ކައިވެނި
އަލަށް ކުރާ ބޭފުޅުންނަށް ވެސް އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަވަނީ މިހާރު ވަރަށް ކުޑަކުޑަ ސެޝަންއެއް ދެއްތޯ ނަގައިދެއްވަނީ؟
އަޅުގަނޑަށް ފެނޭ އެ ސެޝަން ވެސް ތަންކޮޅެއް ދިގު ވޯކްޝޮޕެއް ގޮތަށް ގެންގޮސް ނަމަވެސް، ތަންކޮޅެއް ރަނގަޅު
މަޢުލޫމާތު، ކިހާ ވަރެއްގެ މުހިންމު ކަމެއްކަން ކައިވެނީގެ ހަ ޔާތަކީ. އެގޮތަށް ކައިވެނި ކުރާ ބޭފުޅުންނަށް ވެސް އެ
ކަންކަން އޮޅުންފިލުވައިދިނުން. ދެން މީގެ އިތުރަށް އަޅުގަނޑު ސާފުކޮށްލަން ބޭނުންވޭ ހުރިހާ ބޭފުޅުން، އެކިއެކި
މުއައްސަސާތަކުން، އެކަނިވެރި މައިންގެ ނިސްބަތަކީ ކޮބައިތޯ؟ އެއްވެސް ތަފާސްހިސާބެއް އެއްޗެއް އެބަ އޮތްތޯ؟ ދެން
ހަމަ އެގޮތަށް ދަރިންގެ ޚަރަދު ނުދީގެން ކިތައް މައްސަލަ ކޯޓަށް ހުށަހެޅޭތޯ؟ އަދި ފެމިލީ ކްލިނިކަށް ހުށަހެޅޭތޯ؟ މި
ކަންކަން ސާފުކޮށްލަން ބޭނުން. ޝުކުރިއްޔާ. ފުރަތަމަ އެކަނިވެރިމައިންގެ ނިސްބަތް ޖެންޑަރ މިނިސްޓްރީން
ސާފުކޮށްލަން ބޭނުން.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޖެންޑަރ މިނިސްޓްރީއަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަން ފުރަތަމަ ސުވާލަށް.
މިނިސްޓްރީ އޮފް ސޯޝަލް އެންޑް ފެމިލީ ޑިވެލޮޕްމަންޓުގެ ނައިބު އަސްރާ އަޙްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
9

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
އާދެ! އަޅުގަނޑުމެންނަށް ސީދާ އަދަދެއް އެހެން ދަންނަވާކަށެއް ނޭނގޭ. އެކަނިވެރިމައި ންގެ ފައިސާއަކީ އެންސްޕާ
މެދުވެރިކޮށް ދޭ ޚަރަދަކަށް ވާތީ އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ އެ ބޭފުޅުންނަށް ސީދާ މިހާރު ތި ދެންނެވި ނިސްބަތް
ބަޔާންކޮށްދެވޭނެއޭ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު މިހާރު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ ފެމިލީ ކޯޓަށް. ދެވަނަ ސުވާލުގެ ޖަވާބުދެއްވުމަށް.
ފެމިލީ ކޯޓުގެ ލީގަލް އޮފިސަރ އަޙްމަދު މަޢުޞޫމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ال ساََّلمُ عَلَْي كُْ م. އަޅުގަނޑު އަޙްމަދު މަޢުޞޫމް، ލީގަލް އޮފިސަރ، ފެމިލީ ކޯޓު. އާދެ! ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ
އިނގޭތޯ. ފެމިލީ ކޯޓަށް ހުށަހެޅޭ މައްސަލަތަކުގެ ނިސްބަތަށް މިހާރު ބަލާއިރުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެވްރެޖުކޮށް
ދުވާލެއްގެ މައްޗަށް ތޭވީހަކަށް މައްސަލަ ހުށަހެޅޭ އިނގޭތޯ. އޭގެ ތެރެއިން ޚަރަދުގެ މައްސަލަތަކަކީ ގާތްގަނޑަކަށް
އަޅުގަނޑުމެން ބަލާ ކަމަށް ވަންނާ، ސީދާ އެގްޒެކްޓް އަދަދެއް މިވަގުތު އަޅުގަނޑު ދަންނަވާކަށެއް ނޭނގޭ.
އެހެންނަމަވެސް، އެވްރެޖްކޮށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދުވާލަކަށް މި ހުށަހެޅެނީ އޭގެ ތެރެއިން 20% އިނގޭތޯ ޚަރަދުގެ.
އެހެންވީމާ، އެއީ ނިސްބަތުން ބަލާއިރުގައި ހަމަ ބޮޑު އަދަދެއް އެއީ. އޭގެ ތެރޭގައި ޚަރަދު ހޯދުމަށާއި އަދި ޚަރަދު
ބޮޑުކުރުމަށާއި، އެ ޢާއިލާއާ ބެހޭ ގާނޫނު މި އައީ 2000 ވަނަ އަހަރު. އަދި އޭގެ ފަހުން ގަވާއިދަށް މި ގެނެވުނު
ބަދަލުތައް. އެހެންވީމާ، އޭގެ ކުރީގައި ޢާއިލާއާ ބެހޭ ކޯޓުން ކޮށްފައި ހުރި ޚަރަދުތައް ބޮޑުކުރުމަށް ވެސް އާދޭ.
އެހެންވީމާ، ކުރީގަ އި 450 ރުފިޔާ އޮތީ. އޭގެ ފަހުން 2000 ރުފިޔާއަށް ބަދަލު މި ކުރެވުނީ. އެހެންވީމާ، ޚަރަދު
ބޮޑުކުރުމުގެ މައްސަލަތަކަކާއި ، ޚަރަދު ހޯދުމަށް އަންނަ މައްސަލަތަކާއި، ޙުކުމް ތަންފީޒަށް އަންނަ މައްސަލަތަކާ.
އަދި އޭގެ އިތުރަށް މި އެހެނިހެން ޚަރަދުތައް ހޯދުމަށް އަންނަ މައްސަލަތައް. އެހެންވީމާ، އެއީ ހުށަހެޅޭ
މައްސަލަތަކުގެ ގާތްގަނޑަކަށް ހަމަ 20% އެއީ ފެމިލީ ކޯޓަށް ހުށަހެޅޭ މައްސަލަތަކުގެ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފުރުޞަތު އަރުވަނީ ފެމިލީ ލީގަލް ކްލިނިކަށް.
ފެމިލީ ލީގަލް ކްލިނިކްގެ ލީގަލް އެއިޑް އޮފިސަރ ޚަދީޖާ ރާބިއާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
10

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ. ފެމިލީ ލީގަލް ކްލިނިކަށް އާންމުކޮށް އަންނަނީ، ފެމިލީ ލީގަލް ކްލިނިކް އެއީ ޕްރޮޕޯނެންޓުކޮށް
މަސައްކަތްކުރާ ޖަމުޢިއްޔާއެއް. އަޅުގަނޑުމެންނަށް މަންތްލީ ސްޓެޓްސްތަކަށް ބަލައިލާއިރުގައި ހަމަ މަންތްލީ
ގާތްގަނޑަކަށް އެވްރެޖް ސެވަން ޓު ޓެން ކޭސެސް ޚާރަދުތަކާ ގުޅިގެން އަންނާނެ. އޭގެ ތެރޭގައި ގިނަ މައްސަލަތަކަކީ
ހަމަ ޙުކުމް ތަންފީޒުކޮށްދިނުމަށް އެދި ހުށަހެޅިފައި ހުންނަ ގިނަ މައްސަލަތައް. އެވްރެޖުގޮތެއްގައި މަންތްލީ ސެވަން
ޓު ޓެން ކޭސް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ފެމިލީ ލީގަލް ކްލިނިކްގެ ފަރާތުން ޖަވާބު އެ ދެއްވީ ޚަދީޖާ ރާބިއާ. ކޮންމެ ބޭފަކު ވެސް ހަމަ، ވާގޮތަކީ ކޮންމެ
މުއައްސަސާއަކުން އެއް ބޭފުޅަކަށްވުރެ ގިނަ ބޭފުޅުން ބައިވެރިވެވަޑައިގަންނަވާތީ އެކި ސުވާލަށް އެކި ބޭފުޅުން ވެސް
ޖަވާބުދެއްވަފާނެ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ރެކޯޑަށް ޓަކައި ނަމާއި މަގާމާ ވިދާޅުވެދެއްވުމަށްފަހު ޖަވާބުދެއްވުމަކީ
އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ބޮޑަށް އެދޭ ކަމެއް. އަޅުގަނޑު މިހާރު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ މަނަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު ޙުސްނީ މުބާރިކަށް.
މަނަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙުސްނީ މުބާރިކް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުގައްރިރު. އަޅުގަނޑު ސުވާލަކީ، ޢާއިލާއާ ބެހޭ ގާނޫނުގެ ދަށުން ހަދާފައި އޮތް ގަވާއިދުން
ކުރިން އޮތް 450ގެ އޮތް އަދަދު ދެހާހަށް ބަދަލުވެގެން މި ދިޔައި. އޭގެ ފަހުން އެއްވެސް ވަރަކަށް ރިވިއުކުރަން އެބަ
އޮތްތޯ މަޝްވަރާކުރެވިފައި؟ ނޫނީ މި ފެމިލީ ކޯޓުން ވެސް ފާހަގަކޮށްފި، އަޅުގަނޑުމެން މައްސަލަތަކުގައި ވެސް ގޮތް
ނިންމާ، ބޮޑެތި މައްސަލަތައް، މަރުގެ މައްސަލަތަކުގައި ވެސް ފަނޑިޔާރު އަތަށް މި ދޫކޮށްލަނީ. ފަނޑިޔާރު ގޮތް މި
ނިންމަނީ. އެހެން ކަމަށްވާ ނަމަ، ޢާއިލީ ޚަރަދުގެ މައްސަލައިގައި ބައްޕަގެ އާމްދަނީއަށް، ކުދިންގެ އަދަދަށް،
ކުރަންޖެހޭ ޚަރަދުގެ ނިސްބަތަށް، މި ކަންކަމަށް ރި އާޔަތްކުރުމަށްފަހު ކޮންސިޑަރކުރެވޭނެ ކަންތައްތަކެއް
ކަނޑައަޅާފައި، ގަވާއިދުގައި ކަނޑައަޅާފައި ފަނޑިޔާރުގެ އަތްމައްޗަށް އެ އިޚުތިޔާރު ދޫކޮށްލުން. ކޮބައިތޯ މީގަ އި،
މިގޮތަށް ހަދައިގެން މި ޙައްލު ރަނގަޅު ގޮތުގައި ނުވާނެތޯ؟ ބައެއް މީހުން އެބަހުރި ލިބޭ އާމްދަނީ، ކުދިންގެ އަދަދު،
ވަރިކުރި މިހާ، ކުދިންގެ މަންމައާ އެކީގައި ތިބި ކުދިންނަށް ކުރަންޖެހޭ ޚަރަދަށް ބަލާ އިރު އޭނައަށް މިހާރު ދިރިއުޅޭ
ކައިވެނީގައި ހުރި ކުއްޖާއާއި އޭނަގެ ދިރިއުޅުންތައް ފުއްދޭވަރަކަށް ނުހުރޭ ޚަރަދުގެގޮތުގައި މުސާރައިން އެބަ
ކަނޑައިލާ އެހެން ކުދިންނަށް، ގަވާއިދުގައި ބުނާ އަދަދުން. ވަރަށް ކުޑަ އާމްދަނީއެއް ލިބޭ ހާލަތުގައި އަޅުގަނޑު މި
11

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
ދަންނަވަނީ. އެހެންކަމަށްވާ ނަމަ އެއީ ފޭސްކުރަންޖެހޭ ހާލަތްތަކެއް އެބަހުރި ހަމަ އެގޮތަށް ކޭސްތައް ދިމާވެފައި
ވެސް. އެހެންވީމާ، ފަނޑިޔާރަށް އެ އިޚުތިޔާރު ދިނުން މިއީ ޙައްލެއްގޮތުގައި ފާހަގަނުކުރެވޭތޯ؟ މިކަން މިގޮތަށް، ވަކި
އަދަދެއް ކަނޑައެޅިގެން ބަޔާންނުކޮށް. އެއީ އަޅުގަނޑުގެ އެއް ސުވާލު ، މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި ސާފުކޮށްލަން ބޭނުންވާ
އެއް ކަމަކީ. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު މި ފުރުޞަތު އަރުވަނީ މިނިސްޓްރިއަށް.
މިނިސްޓްރީ އޮފް ސޯޝަލް އެންޑް ފެމިލީ ޑިވެލޮޕްމަންޓުގެ ނައިބު އަސްރާ އަޙްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު ވަރަށް ބައިވަރު ގާނޫނުތަކެއް ރިވިއުކުރުމުގެ ޕްރޮސެސްގައި މި އުޅެނީ އިނގޭތޯ. އަސްރާ
އަޙްމަދު، ޑެޕިއުޓީ މިނިސްޓަރ އިނގޭތޯ. މިހާރު މިދުވަސްކޮޅު އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ މި ދިޔަ އަހަރުން ފެށިގެން
ވަރަށް ބައި ވަރު ގާނޫނުތަކެއް އިޞްލާޙުކުމުގެ މަސައްކަތް ފަށައިގެން އަޅުގަޑުމެން ކުރިއަށް މި ގެންދަނީ. ދެން އޭގެ
ތެރޭގައި އެބަ ހިމެނޭ މި ފެމިލީ އެކްޓް އަދި ހަމަ އެއާއެކީގައި ޢާއިލާއާ ބެހޭ ގަވާއިދު ވެސް އިނގޭތޯ. ދެން އޭގެ
މަސައްކަތްތައް އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ އެ ގަވާއިދަށްފަހު ހަމަ ކުރެވެމުން މި ދަނީ އިނގޭތޯ. ދެން އަޅުގަނޑު
ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވެސް ހަމަ ވަރަށް ބައިވަރު އެބަހުރި ކޭސަސްތައް
އައިޑެންޓިފައިކުރެވިފައި. މިސާލަކަށް ދެންމެ، މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން މި ވާހަކަދައްކަމުން މި ގެންދާ ޚަރަދު މައްސަލަ
ވެސް އިނގޭތޯ. ތި ބޭފުޅުން، ހަމަ ޑީ.ޖޭ.އޭއިން ވެސް ފާހަގަކުރައްވައިފި، ފެމިލީ ކޯޓުން ވެސް އަދި ތި ބޭފުޅުންގެ
ހުރިހާ ބޭފުޅުން ވެސް ފާހަގަކުރައްވައިފި އިތުރު ޚަރަދަށް ދަޢުވާކުރުމަށް ދިޔުން މިއީ ހަމަ ވަރަށް ބޮޑު ތަކުލީފެއްކަން
ދެއްތޯ؟ ހަމަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވެސް ހުރީ މި ކަންތައްތައް އެކި ގޮތްގޮތުން އައިޑެންޓިފައިކުރެވިފައި. އެކަމަކު
ވެސް އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު މި ދަނީ ހަމަ ސްޓޭކްހޯލްޑާރސުންނާ ވާހަކަދައްކަމުން، އެ ކަންތައްތައް އިތުރަށް
ތަންކޮޅެއް ވަށައިޖެހޭ ޙައްލެއް ގެނެވޭނެ ކަހަލަ ގޮތަކަށް ކުރިއަށްގެންދެވޭނެ ކަހަލަ ގޮތަކަށް މަޝްވަރާކުރެވެމުން
އިނގޭތޯ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފުރުޞަތުއަރުވަނީ ފެމިލީ ކޯޓަށް.
12

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
ފެމިލީ ކޯޓުގެ ލީގަލް އޮފިސަރ އަޙްމަދު މަޢުޞޫމު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ال ساََّلمُ عَلَْي كُْ م. އަޅުގަނޑު އަޙްމަދު މަޢުޞޫމު، ލީގަލް އޮފިސަރ، ފެމިލީ ކޯޓުން. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި
މުގައްރިރު. މެންބަރު ޙުސްނީ މުބާރިކް މި ފާހަގަކުރެއްވި ފަދައިން، އަޅުގަނޑަށް ވެސް މިއީ ވަރަށް ބޮޑަށް
ގަބޫލުކުރެވޭ އެއް ހަމައެއް އެއީ ވަކި އަދަދެއް އެހެން ކަނޑައެޅިފައި އޮތުމަށް ވުރެ ބޮޑަށް އިނގޭތޯ، ފަނޑިޔާރުގެ
އަތްމައްޗަށް އެ ފުރުޞަތުދެއްވުން. އޭރުން އެ މީހެއްގެ އާމްދަނީއާއި އެ މީހަކަށް ލިބޭ އެހެނިހެން އިންކަމްތަކުގެ
މައްޗަށް ބެލުމަށްފަހުގައި ކުއްޖާގެ ޚަރަދު ކަނޑައެޅުމަކީ ދެންމެގައި ޑީ.ޖޭ.އޭއިން ވެސް ފާހަގަކުރެއްވި ފަދައިން ވެސް
މިކޮޅުން ވެސް އެ ފާހަގަކުރެއްވިފަދައިން ވެސް އަދި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިބޭ ބައެއް ޝަކުވާތަކުގެ މައްޗަށް ވެސް
ހުރިހާ ކަމަކަށް މި ޙައްލު ލިބިގެން ހިނގައިދާނެ ކަމެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑަށް ބޮޑަށް ގަބޫލުކުރެވޭ. އޭރުން ސީދާ
ވަކި އަދަދެއް ކަނޑައެޅިފައި އޮތުމަށްވުރެ ބޮޑަށް އެ ކުއްޖާގެ ހާލަތަށާއި، އެ ކުއްޖާ ދިރިއުޅޭނޭ ކަންތަކުގެ މައްޗަށް
ބެލުމަށްފަހުގައި، އެ ކުއްޖާގެ ބައްޕަގެ ފަރާތުން ނޫނިއްޔާމުން ޝަރުޢީ ބަލަދުވެރިޔާގެ ފަރާތުން އެ ޚަރަދުތައް
ހޯދައިދިނުމަށް ފަސޭހަވެގެންދާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް ވެސް ގަބޫލުކުރެވޭ. އަދި ހަމަ އެގޮތަށް ދެންމެގައި އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު ފާހަގަކުރެއްވި ފަދައިން ބައެއް ބައްޕައިންނަށް ނޫނިއްޔާމު ޝަރުޢީ ބަލަދުވެރިންނަށް އެބަހުރި އެ މީހެއްގެ
އަމިއްލަ ދިރިއުޅުމުގެ ކަންކަން ނުފުއްދާ ކުރީގެ ކައިވެނީގެ މައްޗަށް ލިބިފައި ތިބި ކުދިން، މިހާރުގެ ކައިވެނި ހަމަ
ރޫޅޭ ހާލަތަކަށް މެދުވެރިވެގެން އެބަދޭ ކުރީގެ ކައިވެންޏަށް ލިބިފައި ހުރި ކުއްޖެއްގެ ސަބަބުން މިސާލަކަށް އިނގޭތޯ
މި ދަންނަވަނީ. އެކަހަލަ ހާލަތްތައް އެބަހުރި މެދުވެރިވެފައި. އެހެންވީމާ، މިހާރު އާންމުގޮތެއްގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ފެނޭ މިނިމަމް ވޭޖެއްގެ ގޮތުގައި 6,000 ރުފިޔާ ކަނޑައެޅިފައި މި ހުރީ ދެއްތޯ، މި އޮންނަނީ. އާދެ! އެއީކީ ދެން
ނިސްބަތުން މިހެން ހުންނަ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން ބެލިބެލުމަށް ބަލާއިރުގައި މި އެންމެ ބޮޑުކޮށް ވެސް މި ލިބެނީ
ގާތްގަނޑަކަށް 9,000 ރުފިޔާ އިނގޭތޯ މި ޕްރައިވެޓް ސެކްޓަރއިން ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ބެލިބެލުމުގައި.
ބަލާއިރުގައި އެއް ކުއްޖެއްގެ ޚަރަދަށް އަޅުގަނޑުމެން އެކިއެކި ޝަރީޢަތްތަކުގައި މި ނަގައިދީފައި ހުރި މިންވަރަށް
ބެލިއިރުގައި އެބަ އަރާ 16,500 ރުފިޔާ އިނގޭތޯ. އެއީ އެއް ކުއްޖަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ހުރިހާ ދިމާއަކަށް
ބެލިއިރުގައި އެ ކުއްޖާ ބެލުމުގެ ޚަރަދަށާއި ކުއްޖާގެ ޚަރަދަށް 2000 ރުފިޔާއާއި ، ކުއްޖާ ދިރިއުޅޭ ތަނެއް ހޯދުމަށް
ޓަކައި ކުރި ދަޢުވާގައި ފެމިލީ ކޯޓުން ކުއްޖާގެ ދިރިއުޅޭ ތަނަށް ކުލީގެ ގޮތުގައި ނަގައިދިނީ 5000 ރުފިޔާ. އެ ދަޢުވާ
ހައިކޯޓުން އިސްތިއުނާފުކޮށްގެން 12500 ރުފިޔާއަށް ބަދަލުވެފައި އަދި އޭގެ އިތުރަށް ކުއްޖާގެ އަންނައުނު ޚަރަދުގެ
ގޮތުގައި 2000 ރުފިޔާ ނަގައިދީ. އަދި ކުއްޖާގެ ބޭސްފަރުވާގެ ޚަރަދުގެ ގޮތުގައި އިތުރު ޚަރަދުތައް ނަގައިދީ،
13

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
މިހެންގޮސް މަހެއްގެ މައްޗަށް 16500 ރުފިޔާ ދައްކަންޖެހޭ އަދަދަކަށް އެބަހުރޭ އެކެއްގެ މައްޗަށް މިހެން
ޙުކުމްކުރެވިފައި. އެހެންވީމާ، އެއީކީ މިސާލަކަށް ކޮންމެ ބެލެނިވެރިއަކަށް، ނޫނިއްޔާ ކޮންމެ ބައްޕައަކަށް، ނޫނީ
ކޮންމެ ޝަރުޢީ ބަލަދުވެރިއަކަށް އެފޯޑްކުރެވޭނެ އަދަދަކަށްނުވެ ހިނގައިދާނެ. އެހެންވިމާ، ސްޕެސިފިކްކޮށް
އަޅުގަނޑުމެން ވަކި އަދަދުތަކެއް ގާނޫނުގައި ކަނޑައަޅައިގެން 2000 ރުފިޔާއަކީ ކުޑަ އަދަދެއް ކަމަށް ބަލާފައި، އެ
އަދަދު އަޅުގަނޑުމެން 4000 ރުފިޔާއަށް އިތުރުކޮށްފި ކަމަށްވާ ނަމަ، އެއީ އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވޭ ގޮތުގައި އެއީ
ހަމަހަމަ ނޫނިއްޔާ އިންސާފުވެރިގޮތަކަށް ކަމުގައި ވެގެން ނުގޮސް ހިނގައިދާނެ. އެހެންވީމާ، އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އެ
ވިދާޅުވިފަދައިން އަޅުގަނޑަށް ވެސް ގަބޫލުކުރެވޭ އެ ބެލެނިވެރިއަކަށް ނޫނިއްޔާ ބަލަދުވެރިއަކަށް ، ބައްޕައަކަށް،
ޝަރުޢީ ބަލަދުވެރިއަކަށް އެ ލިބިލައްވާ އާމްދަނީއަކަށް ބެއްލެވުމަށްފަހުގައި އެ މައްސަލައެއް ބައްލަވާ ފަނޑިޔާރެއްގެ
މައްޗަށް ދޫކުރައްވާފައި އެ ހުރިހާ ކަމަކަށް ބައްލަވާފައި ، އެ ކުއްޖާގެ ޚަރަދުތައް ކަނޑައަޅައިދިނުމަކީ އެއީ މީގައި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި އެކަށީގެންވާ ރަނގަޅު ޙައްލެއް ލިބިގެން ހިނގައިދާނެ ކަމެއް ކަމު ގައި.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާނ، ކުރިއަށް ގެންދަވާ.
މަނަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙުސްނީ މުބާރިކް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު އިތުރު ސުވާލެއް މި ސުވާލަކީ. މިހާރު ޚަރަދުނުދީގެން ތަންފީޒުނުވެގެން ކުރިން ވެސް ފާހަގަކޮށްފި ފެމިލީ
ލީގަލް ކްލިނިކުން ވެސް. މުސާރައިން އުނިކުރެވޭ ހާލަތުގައި މި އަންނަނީ ޕްރައިވެޓް ސެކްޓަރގައި ވެސް.
މުސާރައިގެ ގޮތުގައި ޖަމާނުވެ އެކައުންޓަށް ނުވައްދާ ހަމަ އުޅޭ ބައެއް މީސްމީހުން. މުސާރަ އެއްވެސް ގޮތަކަށް
ނުލިބޭ ހާލަތްތަކުގައި ވެސް އެބައުޅޭ ވަރަށް ބޮޑަށް ދިރިއުޅުމުގެ ހާލަތު ދަށްވެ ކުރަންޖެހޭ ޚަރަދުތަކާއި އެ ކަންކަމުގެ
ތެރޭގައި. އެ ކަމަކު ދަރިންގެ ޚަރަދު ޕެންޑިންގ ގައި އޮންނަންޏާ ކައިވެނި ނުކުރެވި މި އޮންނަނީ. ކައިވެނި ކުރެވެނީ،
އޭނަ ހަމަ ކައިވެންޏެއް ނުކޮށް ހުންނަން މި ޖެހެނީ އެއްކޮށް ދަރިންގެ ޚަރަދު ނިމެންދެން. އެއްގޮތަކީ ކުދިންނަށް 18
އަހަރު ވެގެން އެ ކުދިންގެ މަންމަ ކައިރީ ބުނެގެން އެ ޚަރަދު މާފުކުރުން. ވަރަށް މަދު ހާލަތެއްގައި އެފަދަ ކަންކަން
އެބަ ދިމާވޭ. އެހެންނޫނީ ހަމަ އޭނަގެ މުޅި އުމުރު ކައިވެންޏެއް ނުކޮށް ފާޙިޝް ޢަމަލުތަކަށް އަރައިގަނެ އޭނަ
ހުންނަންވީތޯ ނޫނީ މި ޙައްލެއްތޯ މި ކަމަށް؟ މި ނޫންގޮތަކަށް މި ޙައްލު ހޯދޭނެ މަގެއް އެބަ އޮތްތޯ؟
14

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މި ކޮން ފަރާތަކަށްތޯ ބޮޑަށް އަމާޒުކުރަނީ؟
މަނަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙުސްނީ މުބާރިކް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ގާނޫނު ބަޔާންކުރާ ގޮތުން ގަވާއިދުގެ ބެލެނިވެރި ފަރާތަކީ މިނިސްޓްރީ. އެއާއެކީ ގައި މިއަށް ޓެކްލްކުރާ އެއް ފަރާތަކީ،
ފެމިލީ ކޯޓަކީ މިކަން އަދި ޑީ.ޖޭއަކީ ވެސް މިކަން ތަޖުރިބާކުރެވޭނެ، އެކަން އެނގޭނެ ފަރާތްތައް. އަޅުގަނޑު
މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި މި އިޝޫ ހުށަހެޅިފައި އޮތް އިރު ގަވާއިދު އިޞްލާޙުވާ އިރު އިޞްލާޙެއް އަންނަންޖެހޭނެ ކަމެއް
ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވޭ ކަމެއްވީމަ އަޅުގަނޑު ހަމަ ފާހަގަކޮށްލީ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ޖަވާބުދާރީވާން ބޭނުންވާ ކޮންމެ މުއައްސަސާއަކަށް ފުރުޞަތު ދޭނަން. އެހެންވީމާ، އަތް
އުފުލައި، އާދެ! އަޅުގަނޑު މިހާރު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ ފެމިލީ ކޯޓަށް.
ފެމިލީ ކޯޓުގެ ލީގަލް އޮފިސަރ އަޙްމަދު މަޢުޞޫމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ ! ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ މުގައްރިރު. އަޅުގަނޑު އަޙްމަދު މަޢުޞޫމް، ލީގަލް އޮފިސަރ ފެމިލީ ކޯޓު. އާދެ!
ވަރަށް ރަނގަޅު ވާހަކަފުޅެއް އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑަށް ފެންނަނީ، އަޅުގަނޑުމެންނަކީ ، ފެމިލީ ކޯޓަކީ ގާނޫނު
ތަތުބީގުކޮށްފައި އެ ގާނޫނު ތަންފީޒުކުރަން ތިބޭ ބައެއް. އަޅުގަނޑުމެން ގާނޫނު ތަތުބީގު ކުރަން މި ޖެހެނީ ޙަޤީޤަތުގައި
އެހެން ބަޔަކު ނޫނިއްޔާމު އެހެން މުއައްސަސާއަކުން މި އެކަށައަޅާފައި އޮންނަ ގާނޫނަކަށް ނުވަތަ ގަވާއިދެއްގެ
މައްޗަށް. އެހެންވީމާ، ވަރަށް ގިނަ ފަހަރަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އުނދަގޫވާ ކަމެއް އެއީ ޙަޤީޤަތުގައި އެ ގަވައިދެއް
އެކުލެވިގެން އަންނައިރުގައި އެ ގާނޫނެއް ނުވަތަ އެ ގަވާއިދެއް ތަތުބީގުކުރުން. އެއީ ވަރަށް އުނދަގޫ ކަމެއް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް. އެހެންވީމާ، އެގޮތުން ތި ވިދާޅުވި ގޮތަށް ބަލާއިރުގައި، ދިމާވާ މައްސަލަތައް ޙައްލުކުރުމަށް
އަޅުގަނޑުމެނަށް އެކަށީގެންވާ ފިޔަވަޅުތައް އެޅެމުންދޭ. އެހެންނަމަވެސް، އަދިވެސް އަޅުގަނޑުމެން ރަނގަޅުކުރަންޖެހޭ
ބައެއް ކަންކަން އެބަހުރި. ގާނޫނުގައި ނުވަތަ ގަވާއިދުގައި މި ކަނޑައެޅިފައި މި އޮންނަނީ، ކައިވެނީގެ މި އިޝޫއާ
މެދުގައި ފުރަތަމަ އަޅުގަނޑު ވާހަކަދައްކާނީ. އޭގެތެރޭގައި، ގާނޫނުގައި ކަނޑައެޅިފައި އެބައޮވޭ ކައިވެނީގެ
ރަޖިސްޓްރާރއަކު ހުންނަންވާނެ ކަމަށް. ދެން ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ އޮފީހުން ކަނޑައެޅިފައި އޮންނަ ސިޓީއަކުން
15

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
ކޯޓުގެ ރަޖިސްޓްރާރ ގެ ގޮތުގައި، ކައިވެނީގެ ރަޖިސްޓްރާރ ގެ ގޮތުގައި ފެމިލީ ކޯޓަށް މީހަކު އައްޔަންކުރައްވާފައި އެބަ
ހުންނެވި. މިހާރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ފެންނަނީ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުތަކުގައި ވެސް ކައިވެނީގެ ރަޖިސްޓްރާރއެއް
ހުންނަ ތަން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް މިހާރަކު ސާފެއްނުވޭ ކޮންގޮތަކަށް ކަމެއް އެ ކަންކަން ޙަޤީޤަތުގައި
ކަނޑައެޅިފައި މި އޮންނަނީއަކީ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވޭ އެއް ހަމައަކީ، ކައިވެނީގެ ރަޖިސްޓްރާރއަކު
ހުންނަންވާނީ ގާނޫނުގައި ކަނޑައެޅިފައި އޮތްގޮތަށް ފެމިލީ ކޯޓުގައޭ ހުންނަންވާނީ. އެހެންވީމާ،
ސެންޓްރަލައިޒްކުރެވިފައި އޮންނަންވާނޭ ކައިވެނީގެ ހުރިހާ މަޢުލޫމާތުތަކެއް. ދެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދިމާވާ އެއް
އިޝޫއަކީ، ގަވާއިދުގައި މި ބުނަނީ ޚަރަދެއް ލައްވާފައި، އެ ޚަރަދު ނުދައްކާ ނުވަތަ ސާބިތު ޚަރަދެއްގެ ގޮތުގައި
އޮވެއްޖެ ކަމުގައި ވަނީނަމަ އިތުރު ކައިވެންޏެއް ކުރެވިގެނެއް ނުވާނޭ. އެކަމަކު އަޅުގަނޑަށް މީގެ ދެ ދުވަސްކުރިން،
މީގެ ދެ ދުވަސްކުރިން އަޅުގަނޑާ ބައްދަލުވި މީހަކު ވިދާޅުވީ، ތިމަންނައަށް ދޭންޖެހޭ ޚަރަދެއް އޮއްވާ، ކުދީންގެ
ޚަރަދު އޮއްވަ އި މި ބައްޕަޔަކު އެބަ އޮތޭ ކައިވެނިކޮށްފައި. އެހެންވީމާ، ކީއްވެހެއްޔޭ އެކަން އެގޮތަށް ކުރެވެނީ؟
އެހެންވީމާ، އެގޮތަށް ވެވިގެންނެއް ނުވާނެ ނޫންހެއްޔޭ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު މި ދަންނަވަން މި އުޅެނީ، މި
ކައިވެނީގެ މަޢުލޫމާތު، ރަޖިސްޓްރޭޝަން މި ސެންޓްރަލައިޒްކުރެވިފައި އޮންނަންޖެހޭނޭ. އެއް ތަނަކުން މި
މަޢުލޫމާތުތައް އެނގެންޖެހޭނެއޭ. ގާނޫނުގައި ކަނޑައެޅިފައި އޮތް އުސޫލެއް އެކަމަކު، ހުޅުމާލެ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުގައި
ވެސް ކައިވެނީ ގެ ރަޖިސްޓްރރާއެއް އެބަހުރޭ. ހަމަ އެގޮތަށް ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާގެ އޮފީހުން ފޮނުވާފައި އޮންނަ
ސިޓީގަ އި މި އޮންނަނީ މެޖިސްޓްރޭޓު ކޯޓުތަކުގައި ކައިވެނީގެ ރަޖިސްޓްރާރގެ މަސްއޫލިއްޔަތު އަދާކުރައްވާނީ
މެޖިސްޓްރޭޓޭ އިނގޭތޯ. މެޖިސްޓްރޭޓް ނެތް ހާލަތެއްގައި ދެން ޢަމަލުކުރައްވާނީ ދެން އެހެން ގޮތަކަށް ކަނޑައަޅާފައި
އޮންނަ އުސޫލަކުންނޭ. އެހެންވީމާ، މިއީ އެއް ކަމަކީ. އެހެންވީމާ، ޚަރަދު ދޭންޖެހިފައި އޮއްވާ އިތުރު ކައިވެނިތަކެއް
ކުރެވޭ އުސޫލުތަކެއް ވެސް އެބަ އާދޭ މި ދެންނެވިފަދައިން ކަންތައްތައް ހުރީމަ. އެއީ އަޅުގަނޑުމެން
ރަނގަޅުކުރަންޖެހޭ ކަމެއް. ދެން ދެވަނަ ކަމަކަށް ތި ފާހަގަކުރެއްވީ ، ޚަރަދު ދޭންޖެހިފައި، ސާބިތު ޚަރަދެއް އޮވެފައި،
އެ ސާބިތު ޚަރަދުނުދެކެވޭހާހިނދެއްގައި އޭނައަށް ކައިވެނި ނުކުރެވި، އޭނައަށް ޤާނޫނުއަސާސީން ލިބިފައި އޮންނަ
ޙައްޤެއް މިއީ ޢާ އިލާއެ އް ބިނާކުރުމުގެ ޙައްޤަކީ. އެކަމަކު އެ ޙައްޤު އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ލިމިޓު މި ކުރެވެނީ.
ޤާނޫނުއަސާސީގައި އެބަބުނޭ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދީފައި އޮންނަ އަސާސީ ޙައްޤުތަކެއް ލިމިޓުކުރެވޭނެ ގޮތް ވެސް.
އެހެންވީމާ، އޭނަ މުޅި ކައިވެނިން މަޙްރޫމުކުރުން އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެ ލިމިޓުކުރެވޭނެ ކުރެވެމެ އްތޯ. މިއީ
ޙަޤީޤަތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ ބަހުސްކުރަންޖެހޭނެ ކަމެއް އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން އެބަޖެހޭ އެއަށް
ޙައްލެއް ހޯދަން. ކިހިނެއްތޯ އެ ޚަރަދު ދޭންޖެހޭ މީހާގެ ފަރާތުން އެ ޚަރަދު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ނެގޭނީ. އޭގެތެރެއިން
16

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
އެއް ކަމެއް އެއީ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ފާހަގަކުރެއްވި، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވޭ ޙުކުމް ތަންފީޒުގެ މައްސަލަ
ފެމިލީ ކޯޓަށް އެންޓްރީކުރެވޭ ހިސާބުން އެ މައްސަލަ ރައްދުވާ ފަރާތަށް އެބަ އެނގޭ. އެ އެނގޭ ހިސާބުން،
އަޅުގަނޑުމެން އެ ފަރާތަކަށް އަމުރު ރައްދުކުރުމާ ދެމެދުގައި، ހަމަ ވިދާޅުވިފަދައިން އެއްވެސް ފައިސާއެއް ނުހުރޭ.
އޭގެ ކުރީގައި ފައިސާ ހުރޭ. ފައިސާ ނުހުންނަ ކަމަށް ބަދަލުވޭ. އެހެންވީމާ، މިކަހަލަ ބައެއް ކަންކަން ވެސް އެބަ
ހިނގާ. އެހެންވީމާ، ވަޒީފާއެއްގެ ނޫޅުމާއި އަދި އާމްދަނީ ލިބޭ މިންވަރު މަދުވުމާއި، މި ކަންކަމުގެ މައްޗަށް ޚަރަދު
ނުދެވި މި ހުންނަ. މި ކަންކަން ވެސް އަޅުގަނޑުމެން އަތުގައި އެބަހުރި ކީއްވެގެންކަން ޚަރަދު ނުދެވެނީ. ޚަރަދު
ދިނުމަށް ލަސްވަނީ ކީއްވެގެން ކަމާއި، މިހިރަ ހުރިހާ ތަފުސީލުތަކެއް ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނަން އެބަހުރި.
އެހެންވީމާ، އެ ވިދާޅުވި ފަދައިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އޭގެ އެންމެ އެކަށޭނަ ޙައްލަކަށް ބޭނުންވާ ކަމެއް ކަމަކީ ވެސް
އިނގޭތޯ. އާދެ! ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ފުރުޞަތުއަރުވަނީ ގުޅުންހުރި ސުވާލަކަށް.
މަނަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙުސްނީ މުބާރިކް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު އަސްލު އެ ސުވާލު މި ކުރި ސަބަބަކީ، މިއީ ވަރަށް ހައްސާސީ މައްސަލައަކަށްވާތީ. ކައިވެނި ނުކުރެވިގެން
ދެމީހުން ގޮސް ލަންކާގައި ކައިވެނިކޮށްގެން އެބަ އާދޭ. ނޫނީ އެހެން ޤައުމެއްގައި. ކައިވެނިކޮށްގެން އައިސް
ދިރިއުޅުމުގެ ތެރޭގައި ދަރިއަކު އެބަ ލިބޭ. ދަރި ރަޖިސްޓްރީކުރަން ބަލާ އިރު، ރާއްޖޭގަ އި ރަޖިސްޓަރީކޮށްފައި އޮތް
ކައިވެންޏެއް ނެތް. ކައިވެނި ރަޖިސްޓަރީކުރެވެން އަންނަނީ ޚަރަދު ދައްކައިގެން. ޚަރަދު ދެއްކޭކަށް ނެތް. ކައިވެނި
ރަޖިސްޓަރީކުރެވޭކަށް ނެތް. ކުއްޖެއްގެ ޙައްޤު އަނެއްކާ ގެއްލިގެން އެބަދޭ. އެ ކުއްޖާގެ އުފަންދުވަހުގެ ސެޓްފިކެޓު
ހަދައި، ކުއްޖާ ސްކޫލަށް ލައި ދެން އެ ހުރި ކަންތައްތަކޮށް، މި ކަންކަން ކުރެވޭނެ ހަމަތަކެއް ނާދޭ. އެހެންވީމާ،
މިއީ މިއަށްވުރެ ސީރިއަސްކޮށް ގުޅުންހުރި މުއައްސަސާތަކުން މަޝްވަރާކޮށް ޙައްލެއް ހޯދަންޖެހޭ ކަމެއް ކަމަށް
އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން. ހަމަ މި ރާއްޖޭގައި ހަމަ ހިނގަމުންދާ ކަމެއްވީމަ މިކަން ތަހައްމަލުކުރަމުންދާ އެތައް ބަޔަކު
އެބަ، މި އިޝޫ ދިމާވެފައި އޮތް އެތައް ބަޔަކު. އެހެންވީމާ، މި ވިސްނުން، މިއާ ގުޅުންހުރި އިދާރާތައް ހުރީމަ މި
ގަވާއިދު އިޞްލާޙުކުރާ އިރު މުހިންމު ކަމެއް ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް ހަމަ ގަބޫލުކުރެވޭ ކަމެ އްވީމަ އަޅުގަނޑު މިކަން
ފާހަގަކުރީ.
17

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ ! އަޅުގަނޑު އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކަށް ފުރުޞަތުދިނުމުގެ ކުރިން އެއްޗެއް ދަންނަވައިލާނަން. މި މައްސަލައަކީ
ވަރަށް ހައްސާސް މައްސަލައެއް އިނގޭތޯ. ދެކޮޅަށް ވެސް މި ވަކާލާތުކުރެވިދާނެ މައްސަލައެއް. މީގައި އަޅުގަނޑު
މިނިސްޓްރީއާ ސުވާލުކޮށްލަން ބޭނުންވޭ ހަމަ މިވަގުތު ސުވާލެއް އަޅުގަނޑު ވެސް އިނގޭތޯ. ކޮންމެގޮތެއްވިޔަސް،
ވަރި ގިނަވާތީ މި މައްސަލަ ރާއްޖޭގައި މިހާ ބޮޑުވެގެން މި އުޅެނީ. ދެން މިނިސްޓްރީން އެބަ، އަޅުގަނޑަށް ހެޔޮ
އެހެން އެމް.ޕީސްގެ ސުވާލުތަކަށް ފުރުޞަތުދީފައި އެންމެ ފަހުން މިއަށް ޖަވާބުދެއްވިޔަސް އިނގޭތޯ. މި ވަރި ގިނަ
ނުވާނެ ގޮތަކަށް މި ޢާއިލާތައް ބަދަހިކުރަން އެވެއަރނަސް ޕުރޮގުރާމުތަކާ އެއްޗެހި ހިންގައި މިކަން ކުރެވޭތޯ
މިނިސްޓްރީން އެބަ ބެލޭތޯއޭ؟ އެއީ މި އިވޭ ވާހަކަތަކަށް ބަލާ އިރު ދަރިޔަކަށް ޚަރަދު ނުދެވުނަސް ލަންކާއަށް ނުވަތަ
މެލޭޝިއާއަށް ގޮސް އެހެން ކައިވެންޏެއް އެބަކުރެވޭ. އެއްވެސް ހަމަ ފައިސާ. ދެން ދެކޮޅަށް ވެސް ވަރަށް ބޮޑަށް
ވަކާލާތުކުރެވިދާނެ ކަންތައްތައް މިއީ. އެއީ އެ ވަރަށް ފައިސާ ނުލިބި، ދަރިއަށް އެންމެ ސަތޭކަ ރުފިޔާ ނުދެވޭ އިރު،
އެހެން ޤައުމަކަށް ގޮސް އެހެން ކައިވަންޏެއް ކުރެވޭތޯ ވެސް، އެއްވެސް ހަމަ އަރގި އުމަންޓެއް އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑު
މިހާރު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ ވެލިދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު ޢައްބާސަށް.
ވެލިދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު ޢައްބާސް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުގައްރިރު. މަރުޙަބާ ހުރިހާ ބޭފުޅުންނަށް ވެސް. އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ މިހާރު ވެސް
ހެދިފައި މިއޮތް ގަވާ އިދަކީ އަދި މާކުރިން ހެދިފައި އޮތް ގަވާއިދެއް ކަމުގައި ވިޔަސް ވަރަށް ބޮޑަށް ދިރާސާކުރެވި،
ރާއްޖޭގެ ހަމަ ރައްޔިތުންގެ ހާލަތު ވަރަށް ބޮޑަށް އެނގިގެން ހެދިފައި އޮތް ގަވާއިދެއް ކަމަށް. އަދި އޭރުގެ ގާނޫނު
ހެދިފައި ވެސް ވަނީ އޭރުގެ ހާލަތަށް ބޮޑަށް ރިއާޔަތްކޮށްގެން ކަމަށް. އަދި ގާނޫނެއްގެ ދަށުން މި ގަވާއިދު ހެދުމުގެ
މައިގަނޑު ސަބަބަކީ ވެސް އެކަނިވެރިމައިން މަދުކުރުމާއި، ވަރި މަދުކުރުމާއި، ދަރިންނަށް ނިކަމެތިކަން އައުން
ކުޑަކުރުމުގެ ނިޔަތުގައި މިކަން ކުރައްވާފައި މި އޮތީ. އެހެންވީމަ، އެއްގޮތަކަށް ވެސް މީތި ހަނިކުރާކަން އަޅުގަނޑު
ތާއީދެއްނުކުރަން އިނގޭތޯ. އަދި މިކަމަކީ ސީދާ ވަކި އަދަދެއް ކަނޑަނާޅައި ގަވާއިދެއްގެ ތެރެއިން ފަނޑިޔާރުގެ
އިޚުތިޔާރު ދޫކޮށްލާކަށް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ތާއީދެއްނުކުރަން. އެއީ އަދި ރާއްޖޭގެ ޖުޑީޝަރީ މި އޮތް ނިޒާމަށް
ބަލާއިރުގައި، ދެންމެ ލީގަލް އޮފިސަރ އަޙްމަދު މަޢުޞޫމު ވިދާޅުވިފަދައިން، އެއް ކޯޓުން އަނެއް ކޯޓަށް ނޭނގި
ވެސް ދަރިފުޅުގެ ޚަރަދު ނުދީ އެބަ ކައިވެނި ކުރޭ . ދެންމެ މި ތަނުގައި ބައެއް އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުން އަދި އެހެން
18

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
ބޭފުޅުން ވެސް މި ދެއްކެވި ވާހަކަތަކަށް ބަލާއިރުގައި، ކިހިނެއްތޯ ލަންކާއަށް ގޮސް ކައި ވެނި ކުރަނީ ދަރިފުޅު
ޚަރަދުނުކޮށް. ކޮންތާކުންތޯ ލަންކާއަށް ދާން ދެ މީހުންގެ ދެކޮޅު ޓިކެޓު ހޯދީ؟ ކައިވެނިކުރާ ޤާޟީއަށް ދޭން ލާރި
ހޯދީ؟ އެތަނުގައި ސެލެބްރޭޝަނަށް ލާރި ހޯދީ؟ އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން ބަލަންވީ އިތުރަށް ދޫނުދީ މިކަން ވީހާ
ވެސް ހަރުދަނާކުރެވޭނެ ގޮތެއް އަޅުގަނޑުމެންގެ ވިސްނުމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ގެންގުޅެންވީ. ޙަޤީޤަތުގައި ރަނގަޅު
ކަމެއް ނޫން އެއީ އެ ހަމަ އެކަކާ އިނދެފައި ދެ ކުދިން ދީފައި، އަނެކަކާ އިނދެފައި ދެ ކުދިން ދީފައި، އަނެކަކާ
އިނދެފައި ދެ ކުދިން ދީފައި، ކޮންތާނކުންތޯ އެ ފައިސާ ހޯދަނީ؟ މިއަދު ރާއްޖޭގެ، ރަނގަޅު އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަން
އަޅުގަނޑުމެންގެ އިންފްލޭޝަން ރޭޓު މި ހުރި ގޮތުން އިޤުތިޞާދަށް ބަލާއިރުގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ޚަރަދު މި ދަނީ
އެއް ދުވަހުން އަނެއް ދުވަހަށް ، މި ސިޓީގައި، ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް
ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ ސިޓީގައި މި އޮތީ ވަރަށް ތަފުސީލުކޮށް ފާހަގަކުރައްވާފައި. އެހެންވީމާ، އެކަނިވެރިމައިން ނުވަތަ އެ
ދަރިފުޅު ބަލާ މަންމަގެ ޚަރަދުތައް ވެސް އެއް ދުވަހުން އަނެއް ދުވަހަށް ބޮޑުވޭ އެބަ. ދަރިންގެ ތަޢުލީމަށް ކުރަންޖެހޭ
ހޭދަ ވެސް އެއް ދުވަހުން އަނެއް ދުވަހަށް ބޮޑުވޭ އެބަ. ކެއުންބުއިމުގެ ދިރިއުޅުމުގެ ޚަރަދުތައް ވެސް އެއް ދުވަހުން
އަނެއް ދުވަހަށް ބޮޑުވޭ އެބަ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެންގެ ތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެންގެ ވިސްނުން ގެންގުޅުއްވަންޖެހޭނީ
އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރާގޮތުގައި ވަރި ގިނަނުވާނެ ގޮތެއްގެ މަތީން، އަޅުގަނޑުމެންގެ ދަރިން މަގުމަތިނުވާނެ، ނިކަމެތި
ނުވާނެ ގޮތެއްގެ މަތީން އަޅުގަނޑުމެންގެ ދިރިއުޅުން ބައްޓަންކުރަންޖެހޭނީ. އެއީ މުޅި އުމުރު އެ މީހާ ކައިވެނިނުކޮށް
ހުންނަންޖެހުނު ކަމުގައި ވިޔަސް، އެ ދަރިފުޅުގެ ޚަރަދުނުދީ ކައި ވެނިނުކުރެވޭ ގޮތަށް އޮތްއޮތުމަށް އަޅުގަނޑު ހަމަ
ބަރާބަރަށް ތާއީދުކުރަން އިނގޭތޯ. އެއީ ވަރަށް ގިނަ ސަބަބުތަކަށް ޓަކައި. އިޖުތިމާއީ ގޮތުން ބެލިޔަސް، އަޅުގަނޑުމެން
ހުރިހާ ގޮތަކުން ބެލިކަމުގައި ވިޔަސް އެ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް މުހިންމު ކަމެއް ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް
ފާހަގަކުރެވެނީ. އެހެންވީމާ، އަދިވެސް ދެންމެ ސޯޝަލް ޕްރޮޓެކްޝަން، ސޯޝަލް އެންޑް ފެމިލީ ޑިޕާޓްމަންޓުން އަދި
އޭގެ އިތުރަށް މިނިސްޓްރީ އޮފް ސޯޝަލް އެންޑް ފެމިލީ ޑިވެލޮޕްމަންޓުން އެ ވިދާޅުވިގޮތަށް އަދިވެސް އިތުރު
ދިރާސާތައް ކުރައްވަ އި، އިތުރު މުއައްސަސާތަކާ މަޝްވަރާކުރައްވައި، މި ހަރުދަނާކުރަން އެޅެން ހުރި ފިޔަވަޅެއް
އެޅުއްވުން އެއީ ވަރަށް މުހިންމު ކަމެއް. އަޅުގަނޑު ކުރަން އޭރުގައި އިން ސުވާލު ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް އަޅުގަނޑަށް
ޖަވާބު ލިބިފައި އިނީ. އަޅުގަނޑު އޭރުގައި ސުވާލުކުރަން އުޅުނީ، އަޅުގަނޑަށް ވެސް ފާހަގަކުރެވިފައި ހުރީ ދެންމެ
ލީގަލް އޮފިސަރ، ފެމިލީ ކޯޓުގެ ލީގަލް އޮފިސަރ އަޙްމަދު މަޢުޞޫމު ވިދާޅުވެދެއްވި ކޯޓަށް ނޭނގި ކައި ވެނި ކުރައްވާ
ވާހަކަ ދަރިފުޅުގެ ޚަރަދު ނުދީ. އަޅުގަނޑު އޭރު ކުރަން އުޅުނު ސުވާލަކީ ، އެ ގާނޫނުގައިވާ ގޮތަށް އެކަން
ތަންފީޒުވޭތޯ؟ އެއީ އަޅުގަނޑަށް ކަނޑައެޅިގެން އެކަން ތަންފީޒުނުވާކަން އެނގޭތީވެ. އަޅުގަނޑު ވަރަށް ދެންމެ،
19

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
އަޅުގަނޑުގެ އެބަހުރި ކަންބޮޑުވުމެއް. އަދި އެއީ އެކަނިވެރި މައިނަށް ދޭ ޚަރަދު ކަމުގައި ވިޔަސް އަޅުގަނޑުމެންގެ
މިހިރަ މުއައްސަސާތަކަށް، އެއީ އެންސްޕާއިން ދިން ކަމުގައި ވިޔަސް، އާސަންދައިން ދިން ކަމުގައި ވިޔަސް، ދިވެހި
ދައުލަތުގެ ކޮންމެ ވުޒާރާއަކުން ދިން ކަމުގައި ވިޔަސް އަޅުގަނޑުމެންގެ އެކަނިވެރިމައިން ތިބީ ކިތައް މައިންތޯ އެ
ރިކޯޑްސް ހުންނަންވާނެ. އަޅުގަނޑު މި ދެންނެވީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ބެލެނިވެރި ފަރާތްތަކުގައި އެ މަޢުލޫމާތު
ހުންނަންވާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ. އެހެންވީމާ، ހެދިގެންދާ ގަވާއިދަށް އެބައި އިތުރުވެގެން އަންނާނެ ކަމަށް
އަޅުގަނޑު ވަރަށް ބޮޑަށް އު އް މީދުކުރަން. އަދި ޚަރަދު ލިބެންޖެހޭ ކިތައް ކުދިން، އެއީ ސީދާ އެގްޒެކްޓް ފިގަރއަށް
ނުވެދާނެ މިއަދު އަޅުގަނޑު ސުވާލުކުރާ އިރު އިއްޔެ ތައްޔާރުކުރާ ރިޕޯޓުގައި. އެހެންނަމަވެސް، އެ ހިސާބު ވެސް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބެލެން ހުންނަންވާނެ. ދެންމެ އަޅުގަނޑުމެންގެ ޗެއަރ ވިދާޅުވި ގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެންގެ މި މާލެ
ސިޓީ އޭރިއާ އެކަންޏެއް ނޫން އަޅުގަނޑުމެންގެ ރައްޔިތުން ދިރިއުޅެނީ. އަޅުގަނޑުމެންގެ އާބާދީގެ ތިން ބައިކޮށްފައި
އެއް ބައި ނުވަތަ ދެ ބައިކޮށްފައި އެއް ބަޔާ ގާތްކުރާ އަދަދެއް މި އުޅެނީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ރާއްޖެތެރޭގެ އެކި
ރަށްރަށް. ގުރުދަރީ ގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންނަކީ ޖަޒީރާ ޤައުމަކަށްވީމާ ދަތުރުފަތުރުގެ ކަންތައްތަކާ އެއްޗެހި، އޭރުގައި
ރިޔަލުދޯނި ނޫނީ މަސްދޯނީގައި ދަތުރުކުރިޔަސް މިއަދު އެބަހުރި ވަރަށް ފަސޭހައިން އެއް ތަނުން އަނެއް ތަނަށް،
ވަރަށް މަދު އަތޮޅެއްގައި ނޫނީ އެއަރޕޯޓުތަކާ އެއްޗެހި. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ހަމަ އެދެން ހަމަ ދެންމެ
އަޅުގަނޑުމެންގެ މުގައްރިރު އެ ވިދާޅުވިފަދައިން އެވެއަރނަސް ޕުރޮގުރާމުތަކެއް ވީހާވެސް ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި
ހިންގައި، ޢާއިލާތަކުގެ ބަދަހިކަމަށް ބޮޑަށް ބާރުއަޅުއްވައިގެން، ޢާއިލާތައް ނުރޫޅޭނެ ގޮތަކަށް، ދަރިންގެ ޚަރަދުދިނުމުގެ
މުހިންމުކަމާއި، މިއީ ވަރަށް ބޮޑު ޤައުމީ ހައްސާސް މައްސަލައެއް ވީމާ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުގެ އޭރުގައި ކުރަން
އުޅުނު ސުވާލަށް ޖަވާބު ލިބިފައި އިނީމަ. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑު ދެކޭ ގޮތް މި ކޮމިޓީއާ ހިއްސާކޮށްލީ. ހަމަ
ހުރިހާ ބޭފުޅުން ވެސް ވަރަށް އިޚުލާސްތެރިކަމާ އެކު ޝުކުރުދަންނަވަން. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އެހެންވީމާ، އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުގެ ސުވާލަށް ޖަވާބު ލިބިފައި އޮތީމަ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ނަސޭހަތްކޮޅެއް އެ
ދެއްވީ. ތަގުރީރެއް ދެއްތޯ؟ ދެން އަޅުގަނޑު މިހާރު ފުރުޞަތު މި، ފެމިލީ ކޯޓުން އެއްޗެއް ވިދާޅުވާން ބޭނުން.
އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަން.
ފެމިލީ ކޯޓުގެ ލީގަލް އޮފިސަރ އަޙްމަދު މަޢުޞޫމު ވާހަކަދެއްކެވުން:
20

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
ال ساََّلم عَلَْي كْم. އަޅުގަނޑު އަޙްމަދު މަޢުޞޫމް، ލީގަލް އޮފިސަރ، ފެމިލީ ކޯޓުގެ ފަރާތުން. ދެންމެ ފާހަގަކުރެއްވި،
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ފާހަގަކުރެއްވިފަދައިން އަދި އިއްޒަތްތެރި މުގައްރިރު ވެސް ފާހަގަކުރެއްވިފަދައިން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބައެއް ފަހަރު އެބަ ފާހަގަކުރެވޭ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ގާނޫނުތަކުގައި ނުވަތަ ގަވާއިދުގައި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކަނޑައެޅިފައި އޮތް އުސޫލުތަކަށް ފިލުމަށް ޓަކައި ރާއްޖޭން ބޭރަށް ވަޑައިގެން
ކައިވެނިކުރައްވާކަން. އަޅުގަނޑަށް ފެމިލީ ކޯޓުގައި މި ކަންތައްތައް އެންމެ ރަނގަޅަށް އެނގޭ މީހެއްގެ
ހައިސިއްޔަތުން އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް ހިތާމަކުރަންޖެހޭ ހާލަތްތަކެއް އެބަހުރި އިނގޭތޯ. އެއް އަންހެނަކު ތިން ފިރިން
ހުރި އަންހެނަކު އެބަހުރި އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އެއް އަންހެނެއް، ތިން ފިރިން އެބަތިބި. ހަމަ އެހެންވީމާ، މިކަހަލަ
އިޝޫތައް މި ދިމާވުމަކީ މިއީ އެކަށީގެންވާ ކަމެއް. އެއީ ފުރަތަމަ ކައިވެންޏެއް ހަމަ ރާއްޖޭން ބޭރުގައި ކޮށްފައި ، އެ
ކައިވެނި ރަޖިސްޓަރީނުކުރެވޭ ހާލަތެއްގައި އެ ކައިވެނި އެއީ ނެތް ކައިވެންޏެއްގޮތަށް ދޫކޮށްލުމަށްފަހު، އެ މީހުން
އަމިއްލައަށް ހަމަ އިތުރު ކައިވެންޏެއް ދިވެހިރާއްޖޭން ބޭރުގައި ކޮށްފައި، އަނެއްކާ ދެވަނަ ކައިވެނި ވެސް ހަމަ
ރަޖިސްޓަރީކުރަން އައިސް ، ފުރަތަމަ ކައިވެނީގެ ޑޮކިއުމަންޓުތައް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނަން އެބަހުރި. އެ ކައިވެނި
ރަޖިސްޓަރީނުކުރެވި، އެ ކައިވެންޏާ މެދު ގޮތެއް ކަނޑަނޭޅި، އިތުރު ކައިވެންޏެއް ކޮށްފައި، އަނެއްކާ ދެވަނަ
ކައިވެންޏާ މެދު ވެސް ގޮތެއް ކަނޑަނޭޅި އަނެއްކާ ތިންވަނަ ކައިވެންނެއް ވެސް ކޮށްފައި. އެހެންވީމާ، މިއީ
ޙަޤީޤަތުގައި ވަރަށް ނުރައްކާތެރި ކަމެއް މިއީ. މިއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ނަސަބު ވެސް އޮޅިގެން ހިނގައިދާނެ ކަމެއް.
މިއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ މުޖުތަމަޢުގެ ތެރޭގައި ނޭދެވޭ ވަރަށް ގިނަ ކަންތައްތަކެއް އުފެދިގެން ހިނގައިދާނެ ކަމެއް. މިއީ
ވަރަށް ބޮޑަށް ބަލަންޖެހޭ ކަމެއް. އެހެންވީމާ، ރާއްޖޭން ބޭރުގައި މި ކުރާ ކައިވެނިތައް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ވަކި
އުސޫލުތަކެއް އަޅުގަނޑުމެން ކަނޑައަޅާފައި އޮއްވާ އެ އުސޫލުތަކާ ހަމަ ޚިލާފުވެގެން ވަރަށް ގިނަ ބޭފުޅުން
ކައިވެނިކުރައްވާ. އަޅުގަނޑުމެން އެބަ ކަނޑައަޅަން ރާއްޖޭން ބޭރުގައި ކައިވެނިކުރާ ކަމުގައި ވަނީ ނަމަ ފެމިލީ ކޯޓުން
ހުއްދައެއް ހޯދަންވާނޭ. ހުއްދައެއް ނުނަގާ އިނގޭތޯ. ހަމަ އެ ގޮތަށް ފެމިލީ ކޯޓުން އެ ހުއްދައެއް ދޭއިރުގައި ހުއްދައެއް
އަޅުގަނޑުމެން މި ދެނީ، ދިވެހިރާއްޖޭގައި ކައިވެންޏެއް ރަޖިސްޓަރީކުރުމާ ބެހޭގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން ހަދާފައި
އޮންނާނެ އުސޫލެއް. ކައިވެންޏާއި ވަރި ރަޖިސްޓަރީކުރުމާ ބެހޭގޮތުން ފެމިލީ ކޯޓުން ހަދާފައި އޮންނަ އުސޫލު. އެ
އުސޫލުގައި ކަނޑައެޅިފައި ހުރި ހުރިހާ ޝަރުތުތަކާއި، ޢާއިލާއާ ބެހޭ ގާނޫނުގެ 2 ވަނަ މާއްދާގައި ކަނޑައެޅިފައި
ހުރި ހުރިހާ ޝަރުތުތަކާއި، އެއާ ވިދިގެން އަޅުގަނޑުމެން ހެދިފައި އޮތް ގަވާއިދުގައި ކަނޑައެޅިފައި ހުރި ޝަރުތުތަކާ
މި ހުރިހާ ކަމެއް ފުރިހަމަވަންޏާ އަޅުގަނޑުމެން ހުއްދައެއް މި ދެނީ ވެސް. އެހެންވީމާ، ރާއްޖޭން ބޭރުން
ކައިވެނިކުރުމަކީ އެއީކީ މައްސަލައެއް ނޫން. އެހެނެއްކަމަކު، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކަނޑައެޅިފައި މި އޮތް އުސޫލުތަކާ
21

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
އެއްގޮތްވާ ގޮތު ގެ މަތީން ކުރެވޭ ކަމަށް ވާނަމަ އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ އެއްވެސް މައްސަލައެއް އޮތް ކަމެއް
ނޫން. އެކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ދެރައެއް ނެތް. އެހެންނަމަވެސް، މި ދެންނެވިފަދައިން އެއާ ޚިލާފަށް މި ކުރެވޭ
ކައިވެނިތަކުގައި؛ މި ދެންނެވީ އެކެއްގެ، އެއް އަންހެނެއްގެ ކިބައިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެނުނު މައްސަލަތަކެއް މިއީ
އިނގޭތޯ. ހަމަ އޭގެ އެންމެ ކޭސްއެ އް ނޫން، އަދި އިތުރު ކޭސް އެބައުޅޭ. މިހާރު ހައިކޯޓުގައި ބެލެމުންދާ
މައްސަލައެއްގެ ތެރޭގައި ވެސް ހަމަ އެކަހަލަ މައްސަލައެއް އެބަ ހިނގާ އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، މިއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ
މުޖުތަމަޢު ތެރޭގައި މަޑުމަޑުން ފެތުރެމުންފެތުރެމުން އަންނަ ވަރަށް ނުރައްކާތެރި ކަމެއް މި ކަމަކީ. ހަމަ އެގޮތަށް
ޚަރަދުގެ ވާހަކައިގައި ފާހަގަކުރެއްވިފަދައިން، އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ފާހަގަކުރިފަދައިން އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވޭ އެއް
ހަމައަކީ، ދެންމެ ވިދާޅުވި ހަނިނުކުރައްވާ އެއީ ވަރަށް ފުޅާކުރައްވަން ގަސްތުކުރައްވާ. އަޅުގަނޑުގެ ޚިޔާލެއް މިއީ
އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑުމެން، މި ދެންނެވިފަދައިން ފެމިލީ ކޯޓަކީ ގާނޫނެއް ތަތުބީގުކޮށްފައި ތަންފީޒުކުރަން ތިބޭ ބައެއް.
އަޅުގަނޑުމެން އެ ތަތުބީގުކުރާއިރުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި އޮތީކީ އެންމެ ގާނޫނެއް ނޫން. ޢާއިލާއާ ބެހޭ ގާނޫނު،
ހަމަ އެގޮތަށް ޢާއިލީ އިޖުރާތާ ބެހޭ ގާނޫނު. އެހެން އައިސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބައޮވޭ ކުޑަކުދިންގެ ޙައްޤުތައް
ރައްކާތެރިކުރުމާ ބެހޭ ގާނޫނު ވެސް. މި ގާނޫނުގައި، ހަމަ ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން ފާސްކުރައްވާފައި އޮތް ގާނޫނެއް.
މި ގާނޫނުގައި ކަނޑައަޅައި ބަޔާންކޮށްފައި އެބައޮވޭ ކުއްޖާގެ ޚަރަދުބަރަދު ބެލެހެއްޓުމަކީ ކުއްޖާގެ މައިންބަފައިންގެ
ކަމެކޭ. މި ތަނުގައި ބައްޕަގެ ކަމެއް އެކަންޏެއް ނޫން އޮތީކީ. މައިންބަފައިންގެ ކަމެކޭ. އެހެންވީމާ، ކުއްޖާގެ
ބައްޕައަށް އެކަނި ޚަރަދު ހުރިހާ ކަމެއް މިހެން ޖަހައިލާފައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމައެކަނި ދޫކުރެވޭތޯ؟ ދަންނަވަން މި
އުޅޭ ވާހަކައަކީ އިނގޭތޯ، ދެމަފިރިން އެކުގައި ކައިވެނިކޮށްގެން، ދެމަފިރިން ކައިވެނިކޮށްގެން އުޅޭއިރުގައި ދެ މީހުން
އެކުގައި ބިނާކުރެވިފައި ހުންނަ ބިނާތައް އެބަހުރޭ. ކައިވެނި ރޫޅިގެންދާ ހާލަތުގައި ދެ މީހުން ވަކިވެގެން މި ދަނީ ދެ
ޢަދާވާތްތެރިންގެ ގޮތުގައި. މިސާލަކަށް މި ދަނީ. ދާދިޔުމުގައި މިސާލަކަށް ކުއްޖާގެ ބައްޕައަށްވުރެ ކުއްޖާގެ މަންމައަކީ
ތަނަވަސްކަން ލިބިގެންވާ މީހަކަށް ވެފައި ހުރެ ވެސް، އެއްކަލަ ޢަދާވާތްތެރިކަމުގެ ގޮތުން ކުއްޖާގެ ބައްޕައަށް އިތުރު
ކައިވެންޏެއް ކުރިޔަނުދިނުމަށް ޓަކައި އިނގޭތޯ، އަޅުގަނޑުގެ ގާތުގައި ހަމަ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހަމަ އަންހެނަކު ވިދާޅުވި
ވާހަކައެއް މިއީ. ކުއްޖާގެ ބައްޕައަކަށް ލާހިކެއްނޫނޭ އިތުރު ކައިވެންޏެއް ކުރާކަށެއް. ހަމަ އަބަދުވެސް ކޮންމެވެސް
މައްސަލައެއް ކޯޓުގައި ބާއްވާނަމޭ. އެހެންވީމާ، ޚަރަދު ދިނުމުގައި 19-19ގައި ވަރަށް ސާފުކޮށް ބަޔާންކޮށްފައި، އެއީ
ކުއްޖާގެ މައިންބަފައިންގެ ކަމެކޭ އެއީ. އެ ގާނޫނުގައި ބުނެފައި އެބަވޭ މައިންބަފައިންނަކީ ކުއްޖާގެ ބައްޕައާއި
މަންމައޭ. އެހެންވީމާ، މި ތަނުގައި ހަމަ ކުއްޖާގެ މަސްލަހަތަށް، ކުއްޖާގެ ރައްކާތެރިކަމަށް، ކުއްޖާގެ ދުޅަހެޔޮކަމަށް،
ކުއްޖާގެ ތަރުބިއްޔަތަށް އަޅުގަނޑުމެން ބަލާ ކަމުގައިވަނީ ނަމަ ބަލަންވާނީ ހަމަ ދެ ފަރާތުގެ ވެސް ހަމަ ހަމަހަމަވާ
22

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
އުސޫލެއްގެ މަތިން. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގާނޫނުތަކުގައި ވަރަށް ރަނގަޅަށް މި ކަންކަން އެބަހުރި.
އަޅުގަނޑުމެން ބަލަންވީ، ހުރިހާ މުއައްސަސާތަކަކުން ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ބަލަންވީ މި ކަންކަމުގައި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަރުދަނާކުރެވޭނީ ކޮން ގޮތަކަށްތޯ. ކުރާއިރުގައި އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އަޅުގަނޑުމެން ފަރުވާއަށް ވުރެ
ކުރީގައި އަޅުގަނޑުމެން އެ ކަމަށް ރައްކާތެރިވުން އެއީ މާ މުހިންމު ކަމެކޭ. މިހާރު، އަޅުގަނޑު މި އެންމެ ފަހުގެ
ތަފާސްހިސާބުތަކަށް އަޅުގަނޑު ބަލާއިރުގައި އަޅުގަނޑަށް މި ފާހަގަކުރެވެނީ ، ވަރިވުމަށް އެދި ނުވަތަ ވަރިކުރުމަށް
އެދި ނުވަތަ ވަރި ސާބިތު، މި ތިން ބާވަތުގެ މައްސަލަތަކަށް ބަލާއިރުގައި ފެމިލީ ކޯޓަށް ހުށަހެޅޭ މައްސަލަތަކަކީ
ގާތްގަނޑަކަށް އުމުރުގެ ގޮތުން ބަލާ ކަމުގައިވަނީ ނަމަ 30އާއި 40 އަހަރާ ދެމެދުގެ ކުދިންގެ ކައިވެނި. ވަރި
އިނގޭތޯ. އޭގެ ވަރިތައް މިއީ. އެހެންވީމާ، ވަރިކުރުމަށާއި، ވަރިވުމަށާއި، ވަރި ސާބިތަށާ. މީގެ ނިސްބަތަކީ ވަރަށް
ބޮޑު އިންސައްތައެއް އިނގޭތޯ. ގާތްގަނޑަކަށް 90%އަކީ މި ދެންނެވި އުމުރުގެ ކައިވެނިތައް. އެހެންވީމާ، އޭގެ
މާނައަކީ ކައިވެނީގެ ކުރީކޮޅޭ. ކައިވެނީގެ ވަރަށް ކުރީކޮޅޭ. އަޅުގަނޑުމެންނަށް އޭގެ ފަހުގެ، އޭގެ ކުރީގެ ކައިވެނިތައް
މި ރޫޅޭ ނިސްބަތް ވަރަށް ކުޑަ. ވަރަށް ކުޑަ. އެހެންވީމާ، ފަހުގެ މި ކައިވެނިތައް އަޅުގަނޑުމެން މި ކުރާއިރުގައި
އަޅުގަނޑުމެން ބަލަންޖެހޭ އެއް ކަމެއް އެއީ ކައިވެންޏެއް ކުރުމަށް ޓަކައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަޅާފައި ހުރި
ފިޔަވަޅުތައް ނުވަތަ ގާނޫނުގައި މި ދެވިފައި ހުރި މި ކަންކަން ވެސް ބެލުން. އަޅުގަނޑަކަށް ފެނިފައެއް ނެތް
ދުނިޔޭގެ އެއްވެސް ޤައުމެއްގައި، އިސްލާމީ ޤައުމެއްގައި ވެސް އަދި އެ ނޫން ޤައުމުތަކުގައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެންގެ
ދިވެހިރާއްޖެއަށް ވުރެ ފަސޭހައިން ކައިވެނިކުރެވޭނެ އެހެން ތަނެއް. އަޅުގަނޑަކަށް ފެނިފައެއް ނެތް އަޅުގަނޑުމެންގެ
ދިވެހިރާއްޖެއަށް ވުރެ ފަސޭހައިން އެހެން ތަނެއްގައި ވަރި ވެސް ކުރެވޭ ތަނެއް އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، ކައިވެންޏެއް
ކުރަން ވެސް އަޅުގަނޑުމެން މި ކަނޑައަޅާފައި ހުރި އުސޫލުތަކަށް ބަލާއިރުގައި ، މީގެ ކުރީގައި އަޅުގަނޑުމެން
ހުންނާނެ ކައިވެންޏެއް ކުރުމުގެ ކުރީގައި ބަލަންޖެހޭނޭ ވަރަށް ގިނަ ކަންތައްތަކެއް. އެ ގޮތުން ބަލާއިރުގައި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޞިއްޙީގޮތުން ބަލަންޖެހޭ ކަންތައްތަކާއި، ޑޮކިއުމަންޓުތަކެއް އަޅުގަނޑުމެން ހުށަހަޅަން. އެއީ
އުނދަގޫ ކަމަކަށް ވެގެން ބައެއް މުއައްސަސާތަކުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެ ޝަކުވާ ހުށަހެޅީމަ އެންމެ ފަހުން
ހުއްޓައިލަންޖެހުނީ. ބައެއް ކަހަލަ، މިސާލަކަށް ޞިއްޙީގޮތުން އަޅުގަނޑުމެން ޗެކްއަޕްތަކެއް. ކައިވެނީގެ ކުރިން
ޗެކްއަޕް ބަލަމާ، ޗެކްއަޕެއް ހަދަމާ ހިނގާށޭ. އެ ޗެކްއަޕަށް އަޅުގަނޑުމެން ރިކުއެސްޓުކުރީމާ އެއީ ކުދިންނަށް ވާނެ
އުނދަގޫ ކަމެކޭ. އެއީ ވަރަށް ބޮޑު ކަމެކޭ. މިކަން؛ އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން ހުއްޓައިލަންޖެހުނީ. އޭގެ ނަތީޖާއަކަށް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނަނީ މިހާރު ކުއްޖާގެ ނަސަބާ މެދުގައި ގޮތެއް ކަނޑައަޅައިދޭން އަންނަ މައްސަލަތައް މަދެއް
ނޫން މިހާރަކު އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، ކުރީގެ ކައިވެނި، ހަމަ ވަރަށް ޅަފަތުގެ ކައިވެނިތަކުގައި ކުއްޖާގެ ނަސަބާ މެދު
23

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
ގޮތެއް ކަނޑައަޅަން އަންނަ މައްސަލަތައް މަދެއް ނޫން މިހާރަކު. އެހެންވީމާ، ހަރުދަނާ ފިޔަވަޅުތަކެއް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެޅިގެން، އެ ކައިވެންޏެއް ކުރަން އަންނަ ކުއްޖާއަކީ އާމްދަނީ ލިބޭ ކުއްޖެއްތޯ ބެލުމާ މިސާލަކަށް.
އަނތްބަކު ބެލެހެއްޓުމުގެ ގާބިލުކަން ހުރިތޯއާއި، ދަރިއަކު ލިބިއްޖެއްޔާ ދަރިއަކަށް ޚަރަދުކުރެވޭނެ ގޮތް، މިކަހަލަ
ކަންކަން. އެއީ ޕްރިވެންޝަން އެއީ މާ މުހިންމު ކަމެއް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އިނގޭތޯ. ދެން ހަމަ އެގޮތަށް
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަނާރާ ފާހަގަކުރެއްވިފަދައިން، އަޅުގަނޑުމެން މި އެވެއަރނަސް ޕުރޮގުރާމު. އެވެއަރނަސް
ޕުރޮގުރާމަކީ އެއީ ޖަސްޓިސް މިނިސްޓްރީގެ ޒަމާނުގައި ސިޓީއަކުން ހިންގަން ފެށިފައި އޮތް ކަމެއް. އެއީ އެންމެ
ފުރަތަމައިނުން ޔޫތު މިނިސްޓްރީން ކުރެއްވި ކަމެއް އެ ކަމަކީ. ޔޫތު މިނިސްޓްރީން ކުރައްވާފައި، ދެން އައިސް
ޝަރުޢީ ދާއިރާއާ ހިސާބަށް އެ އައީ ކިހިނެއް ކަމެއް އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ނުވެސް އެނގޭ. އަދި ފެމިލީ ކޯޓާ އެކަން
ހަވާލުކުރީ ކޮން ގޮތަކުންކަން ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ލިޔެކިޔުމަކުން ވެސް އެނގޭކަށެއް ނެތް އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ،
އެކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކުރަމުން މި އަންނަނީ. އޭގައި އެ ޕުރޮގުރާމުތައް ހިންގުމުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ދަތިތަކެއް އެބަހުރި. އަޅުގަނޑުމެންނަކީ ފެމިލީ ކޯޓުގައި މިހިރަ ހުރިހާ އިޝޫޒްތައް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގޭ ބައެއް
އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ކުރިމައްޗަށް މި އަންނަނީ. އަޅު ގަނޑުމެންނަށް ވަރަށް ގިނަ ފަހަރަށް މި ހެދިފައި އޮންނަ
ގަވާއިދުތަކާއި، އުސޫލުތަކާއި، ޝަރުޢީ ދާއިރާގެ މުވައްޒަފުންގެ ޢަމަލުކުރަންޖެހޭ އުސޫލުތަކަށް މި ގޮތަށް ބަލާއިރުގައި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަހުރި ވަރަށް ބޮޑު ދަތިތަކެއް އަޅުގަނޑުމެން މި ތަޖުރިބާ ހުރި މީހުން އެއްކަލަ ކުދިންނަށް،
ކައިވެނިކުރުމަށް އަންނަ ކުދިންނަށް އަޅުގަނޑުމެން ސެޝަންތައް ނަގައިދިނުމަށް ހުރި ދަތިތަކެއް އެބަހުރި. މި
ދަތިތައް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަހުރި. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން މި ޖެހެނީ އައުޓްސޯސްކުރަން. އައުޓްސޯސްކުރަން
ބަލާއިރުގައި މިއިން އެއްވެސް އިޝޫއެއް، މިކަހަލަ މައްސަލަތަކެއް އެނގިގެންނުވާ ބަޔަކު އައިސް އެ ކުދިންނަށް މި
ސެޝަންތައް ނަގައިދޭން މި ޖެހެނީ. މިއީ ވެސް ހަމަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދިމާވާ ދަތިކަން. އަޅުގަނޑުމެން ޝަރުޢީ
ދާއިރާގެ މުވައްޒަފުން، ޚާއްސަގޮތެއްގައި ފެމިލީ ކޯޓުގެ މުވައްޒަފުން މި ޝަކުވާކުރާތާ ވަރަށް ދުވަސްވެއްޖެ. އެ
ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެކަށީގެންވާ ޙައްލެއް ނުލިބި އޮތް ކަމެއް. އަޅުގަނޑުމެން މިކަން ހަރުދަނާކުރުމަށް ޓަކައި
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެކަށީގެންވާ ބަޖެޓެއް ލިބުމަށް، އަޅުގަނޑުމެން ވަސީލަތްތައް އަޅުގަނޑުމެން ހޯދުމަށް ޓަކައި
ވަރަށް ގިނަ ފަހަރަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެދެވިއްޖެ. އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް އެ ކަމެއް ނުވި. ކުރީގައި، މީގެ
ކުރީގައި އެވެއަރނަސް ޕުރޮގުރާމު ހިންގި މީހަކީ އަޅުގަނޑު ފެމިލީ ކޯޓުގައި. އޭރުގައި އަޅުގަނޑުމެން ސެޝަނެއް
ބޭއްވީ ގާތްގަނޑަކަށް އެއް ގަޑިއިރު. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޝަކުވާ ހުށަހެޅެން ފެށީ އެކިއެކި މުއައްސަސާތަކުން.
ކައިވެނިކުރަން އަންނަ ކުދިން 4 ގަޑިއިރު 4 ސެޝަން ނަގައިދޭން 1 ގަޑިއިރު ބައިންދަން، ދުވާލަކު 4 ގަޑިއިރު
24

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
ބޭންދުމަކީ އެއީ އުނދަގޫ ކަމެކޭ. ތިބެގެންނުވާނޭ. މިހާރު ސެޝަން ކުރުކޮށްލާފައި އޮތީ 45 މިނެޓު. އަޅުގަނޑުމެން
ކޮންޓެންޓު؛ މިހާރު 30 މިނެޓު. އަޅުގަނޑުމެން ކޮންޓެންޓު މި އޮންނަނީ ފުޅާކޮށް ހުޅުވައިލާފައި އިޖުތިމާއީ
ދާއިރާއިންނާއި، ޞިއްޙީ ދާއިރާއިންނާއި، އަދި ދީނީ ދާއިރާއިންނާއި ގާނޫނީ ދާއިރާއިން ނާ. މި 4 ކޮންޓެންޓުގައި
އަޅުގަނޑުމެން ޕުރޮގުރާމު ހިންގަމުން އައީ. މި ޕުރޮގުރާމުގައި އަޅުގަނޑުމެން އެ ހުރިހާ ޚިޔާލުތަކެއް އަޅުގަނޑުމެން
ރަނގަޅަށް ކިޔައިދޭތީވެ، އަޅުގަނޑުމެން ކިޔައިދޭ ވާހަކަތަކަކީ އެއީ އަލަށް ކައިވެނިކުރާ ކުދިންނާ އެކަށީގެންނުވާ
ވާހަކަތަކެއް ކަމުގައި ބަލާފައި އެ ކޮންޓެންޓުތައް މިހާރު ހުރީ ކޮށައި، މަށައި، ކުދިކޮށްފައި. ލިޔެވިފައި އޮންނަ
އެއްޗެއް ނޫން އެހެން އެއްޗެއް އަޅުގަނޑުމެންނަކަށް ކިޔައެއްނުދެވޭ. އެހެންވީމާ، މި އެކަށީގެންވާގޮތެއްގައި
ރަނގަޅުގޮތެއްގައި އަޅުގަނޑުމެން މި ކަންކަން ކުރަން ހުރިއިރުގައި މި ކަންކަން ފުރިހަމަގޮތުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ކުރެވޭނެ އިޚުތިޔާރާއި އަދި ވަސީލަތްތައް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ ޙަޤީޤަތުގައި ފޯރުކޮށްދޭންޖެހޭ. އެހެންވީމާ، އެ
ކަންބޮޑުވުމަށް އިނގޭތޯ އެ ޚިޔާލު މި ގޮތަށް ވާހަކަދެކެވުނީމަ އަޅުގަނޑު ހަމަ ދަންނަވައިލީ އިނގޭތޯ. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކޮމިޓީ ކުރިއަށްގެންދެވޭނީ ދޮޅު ގަޑިއިރުވަންދެން ކޮމިޓީން އެހެން ގޮތަކަށް ނުނިންމާހާ ހިނދަކު.
އެހެންވީމާ، ހުރިހާ ބޭފުޅުން ވެސް ، ކުރި އަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި އޮތީ ފަންސަވީހަކަށް މިނެޓު. އެކަން
ވިސްނުމުގައި ބަހައްޓަވައިގެން ކުރިއަށްގެންދެވުން އަޅުގަނޑު އެދެން. އަޅުގަނޑު މިހާރު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ
ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު އިބްރާހީމަށް.
ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ . މިކަމާ ގުޅުންހުރި ބޭފުޅުން މޭޒުގެ އަނެއް ފަޅީގައި ، ތި ބޭފުޅުން އެއްވެސް ވަރަކަށް ބައްދަލުކުރިންތޯ
މީގެކުރިން މި ވާހަކަދައްކަން؟ ތި ބޭފުޅުންގެ މީގެ އެއްވެސް އިޝޫއަކަށް މީތިވެގެން ތި ބޭފުޅުން އެއް ތަނެއްގައި
އިށީނދެވަޑައިގެން މި ވާހަކަދެއްކެވިންތޯ؟
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ފުރަތަމަ ސުވާލަށް އަޅުގަނޑު ޖަވާބުދޭން މިނިސްޓްރީއަށް ފުރުޞަތުއަރުވަން.
25

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
މިނިސްޓްރީ އޮފް ސޯޝަލް އެންޑް ފެމިލީ ޑިވެލޮޕްމަންޓުގެ ނައިބު އަސްރާ އަޙްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ފާއިތުވި ދުވަސްތަކުގައި އިނގޭތޯ މިއީ މި ދިޔަ އަހަރުން ފެށިގެން އަޅުގަނޑުމެން ފުރަތަމަ ކަމެއްގެ ގޮތުން އަޅުގަނޑު
ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ ކުރިން ވެސް މި ފާހަގަކުރައްވައިފި ވަރި ގިނަވާ ވާހަކަ ދެއްތޯ، އަދި ރާއްޖެއިން ބޭރުގައި
މި ކުރެވޭ ކައި ވެނިތަކާ މިކަހަލަ ކަންތައްތައް ގިނަވެގެންދާ ވާހަކަ ދެކެވިއްޖެ މި ބައްދަލުވުމުގައި. އަޅުގަނޑުމެން
މިނިސްޓްރީގެ ފަރާތުން އަޅުގަނޑުމެން ފުރަތަމަ ކަމަކަށް ދިރާސާއެއް ކުރަމުންގެންދިޔައިން އިނގޭތޯ. އާދެ!
ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
މި ބޭފުޅުންނާ ބައްދަލުކުރީ ދިރާސާއެއްގެ ތެރެއިން؟
މިނިސްޓްރީ އޮފް ސޯޝަލް އެންޑް ފެމިލީ ޑިވެލޮޕްމަންޓުގެ ނައިބު އަސްރާ އަޙްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޔެސް. އާދެ! އާދެ! ބައްދަލުކުރިން.
ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިއިނީ ޢާއިލާއާ ބެހޭ ކޯޓު.
މިނިސްޓްރީ އޮފް ސޯޝަލް އެންޑް ފެމިލީ ޑިވެލޮޕްމަންޓުގެ ނައިބު އަސްރާ އަޙްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ކުރިން.
ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ދެން މިކަމުގައި މި ލީގަލީ މި އުޅުއްވާ ބޭފުޅުންނާ.
މިނިސްޓްރީ އޮފް ސޯޝަލް އެންޑް ފެމިލީ ޑިވެލޮޕްމަންޓުގެ ނައިބު އަސްރާ އަޙްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އަޅުގަނޑުމެން ވާހަކަދެއްކިން. ހަމަ...
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
26

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަން އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަށް.
ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
މި ވާހަކަ ފުރަތަމަ ދެއްކިއިރުގައި އެންމެ ބޮޑު، އެންމެ މުހިންމު ކަމަކަށް ދެން އައީ އެކަނިވެރި ބައްޕައިންގެ ވާހަކަ.
އެ ވާހަކަ ބާއްވާފައި، އަޅުގަނޑު ވެސް ކުޑަކުޑަކޮށް މި ކަންތައްތައް ބަލައިލިން. އަޅުގަނޑު ހަމަ އަބަދުވެސް
އެންފަސައިޒުކުރާ އެއްޗެއް ކުދިންނަކީ ވަރަށް ބޮޑު ޒިންމާއެއް. ކުދިންގެ ޒިންމާއަކުން ނުރެކެވޭނެ. ކުދިން ޚަރަދު
ނުލިބުމުގެ ސަބަބުން އެ ކުދިންނަށް ދެން އެ ދިމާވާ ކަންތައްތަކުން، އެ ކުދިން މަގުން ކައްސާލައިގެން ގޮސް، ގޯޅި
އަޅައި، އަޚުލާޤީ މައްސަލަތައް ޖެހި، ދައުލަތަށް އެ ބުރަ އުފުލަންޖެހިގެން ނުވާނެ. ކުދިން ހޯދަންވާނީ ފައިސާ
ހުރެގެން. ޚަރަދުކުރެވޭނެ ގޮތެއް އޮވެގެން. އަޅުގަނޑު ދަންނަން ހަ ބަނޑަށް ހަ ކުދިން ހުންނަ މީހެއް. އަޅުގަނޑު
ކުރީ ފަހަރަކު ވެސް މިއީ؛ ހަމަ ކުދިން ހޯދަންވާނީ އެ ފައިސާ ހުރެގެން ޚަރަދުކުރެވޭނެ ގޮތް ހުރެގެން. މީހުންނާ
އިންނަންވާނީ ވެސް އެވަރުވީމަ . އެއީ އަޅުގަނޑު ޕާރސަނަލީ ގަބޫލުކުރާ ގޮތް. ދިވެހިންނަށް ވަކި ގޮތެއް ހަދަމުން
އައީމަ އަޅުގަނޑުމެން މިއަދު ވެސް މި ސަފަރކުރަނީ ދިވެހިންނަށް ޓެއިލަރ މޭޑު، އަޅުގަނޑުމެންގެ ގަޔަށް ވަކި
ހެދުމެއް ފަހަން އުޅެގެން މިހާހިސާބަށް އައިސްފައި މި ތިބީ. ދެން އަޅުގަނޑު ވެސް ބަލާނަން، 5,800 އާއި 1,900
އާ ދެމެދުގައި ކުއްޖަކަށް އެބަ ޚަރަދުކުރެވޭ އެކި ރޭންޖުތަކުގައި. ތިން ރޭންޖަކަށް. އަޅުގަނޑު ބަލައިލައިގެން
ޕޭރެންޓުން ކައިރިން އަހައިލައިގެން ޚަރަދުބަރަދު ބަލައިލީއިރުގައި މިވަރުވޭ. އަޅުގަނޑު ވެސް މީގައި ބޮޑަށް ބުރަވަނީ
ހަމަ ޢާއިލާއާ ބެހޭ ކޯޓަށް މިކަން ހަވާލުކުރަން. މި ގަވާއިދުގެ ތަންފީޒުކުރުމުގެ ބޮޑު ބައެއް ވެސް ޢާއިލާއާ ބެހޭ
ކޯޓުން، ކޯޓުތަކުން އަދާކުރާތީވެ، ސީދާ ބާރު ކޯޓަށް ދޭން އަޅުގަނޑު ވެސް ވަރަށް ތާއީދުކުރަން. ދެން އަޅުގަނޑަށް
ހަމަ، މިއީ އަޅުގަނޑުގެ މައިގަނޑު ސުވާލަކީ. މިއީ ދެން މީގެން ހުރި ޕޭޕަރެއް. އަޅުގަނޑު މިކޮޅަށް ހުށަހަޅަނާނަން.
އަޅުގަނޑަށް ހަމަ އަދިވެސް އިނގޭތޯ، އަޅުގަނޑަށް ހަމަ އަޅުގަނޑަށް އެ އަޑުނީވިގެން މި އުޅެނީ. އަޅުގަނޑު ހަމަ
ހިތަށްއަރަނީ ތި ބޭފުޅުން މި މަޖިލީހުގެ ކޮމިޓީއަކަށް އަޅުގަނޑުމެން މި ގެންނަނީ މިއީ ދައުލަތުގެ އެއް ބާރު.
އަޅުގަނޑުމެންނާ ހިސާބަށް އެއްޗެއް މި އަންނައިރަށް މި އޮންނަނީ ވާނެ އެއްޗެއް ވެފައި. އަޅުގަނޑަށް ހަމަ ފެންނަނީ
ލެކްއޮފް ކޯޑިނޭޝަން. ތި ބޭފުޅުން މިކަން ކުރައްވާ ބޭފުޅުން އެއް ތަނެއްގައި ތިބެގެން މި ވާހަކަ ދައްކައިލި ނަމަ
ޙައްލުވާ ކަހަލަ ކަންތައް އަޅުގަނޑުމެން މި ތަނަށް ގެންނާކަށް ނުޖެހޭނެ. އަޅުގަނޑަށް ހަމަ އޭތި ހަމަ މިއަދު ވެސް
ފެނޭ އެބަ. ހަމަ ވަރަށް ދެރަ ކަމެއް މިއީ. ތި ބޭފުޅުން ތި ބޭފުޅުންނާ ވާހަކަދައްކައިގެން ޢާއިލާއާ ބެހޭ ކަންތައްތަކާ
އިސްކޮށް އުޅުއްވާ ބޭފުޅުން ދެން ތިއްބެވި ބޭފުޅުންނާ؛ މިހާރު މިއީ ވަރަށް ރަނގަޅު ކޮމްބިނޭޝަނެއް މި އޮތީ.
27

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
ކޯޓާއި ސަރުކާރުގެ އިދާރާތަކާ އި، މި ކަމަށް ދެން މަސައްކަތްކުރައްވާ ބޭފުޅުންތަކާ ކޯޓުގެ އިސް ބޭފުޅުންނާ.
އެހެންވީމާ، ކޯޓުތަކާ ބެހޭ، މި ބޭފުޅުން ވަކިން މި ވާހަކަދައްކައިލާފައި އޮންނަ ނަމަ ޙަޤީޤަތުގައި މީގެން އެއްވެސް
ކަމެއް މި ހިސާބަކަށް ނުދާނެ އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ހަމަ އަޅުގަނޑު މީގައި ތާއީދުކުރަނީ ވެސް
ގަވާއިދުތައް ކޯޓާ ހަވާލުކުރުން. އެހެންވީމާ، ޖުމުލަގޮތެއްގައި މިއީ އަޅުގަނޑުގެ ވާހަކައަކީ. ވަރަށް ބޮޑަށް
ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. މިތާ ބޮޑަށް މިއަދު މި ތިއްބެވި ބޭފުޅުންނަކީ ޓެކްނިކަލް ބޭފުޅުން ކަމަށް
އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވެނީ. އަނެއްހެން އަޅުގަނޑުމެން މިއަދު މި ދެއްކި ވާހަކަތަކަށް ބަލާ އިރު ވަރަށް ޕޮލިސީ
ލެވެލްގައި، ވަރަށް މަތީފަންތީގެ ބައްދަލުވުންތަކެއްގައި އަދި ވަރަށް މަތީފަންތީގައި ނިންމަންޖެހޭ ކަންތައްތަކެއްގައި
ގޮތް ނިންމައިގެން ނޫނީ މި ކަންކަމަށް ޙައްލުވާ ތަނެއް އިވުނު އަޑުތަކަށް ބަލާއިރަކު އަޅުގަނޑަކަށެއް ނުފެނޭ.
މާނައަކީ ޕޮލިސީ ލެވެލް ގައޭ މިކަން ކުރަންޖެހޭނީ. އަދި ގާނޫނަށް ގެންނަން ޖެހޭ ބަދަލުތަކެއް ގެންނަން އެބަޖެހޭ.
ބާރުދޭން ޖެހޭ ބަޔަކަށް ބާރު އެބަ ދޭން ޖެހޭ. ހަރުކަށިކުރަންޖެހޭ ކަންކަން ހަރުކަށިކުރަން އެބަޖެހޭ. އަޅުގަނޑުމެން
މިހެން ތިއްބާ ހިއުމަން ރައިޓްސް އަޅުގަނޑުމެން ދޭން ހަދައިގެން ވަކި ބަޔަކު ވަކި މީހަކު ފަޟީހަތްވެދާނެ ކަމަށް،
ވަކި ގޮތަކަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކަންތައްތަކެއް ކުރެވެން ހަދައިފިއްޔާ އަޅުގަނޑުމެން މާތްވެގެންވާ އިސްލާމްދީނޭ
ދިވެހިރާއްޖޭގައި މިއޮތީ. ނަސްލު އޮޅިގެންދާ ހިސާބަށް ކަންތައް ގޮސްފައޭ މި އޮތީ. އެއީ އަޅުގަނޑަށް މިތާ އިނދެ
އިވުނު އަޑަށް ބަލާ އިރު އަޅުގަނޑަށް ފަހުމުވީ އެއްޗަކީ. އެކަމަކު ވެސް އެހެން އެކަން އޮތް ނަމަވެސް، ބަޔަކަށް
ލުއިދޭން، ބަޔަކު ފަޟީހަތްވެދާނެތީ މިކަހަލަ ކަންތައްތަކެއް ކުރަން ހަދައިގެން އަޅުގަނޑުމެން ދައުލަތެއްގެ ސިފަ
ނެތި ހަލާކުވެގެންދާ ހިސާބުގައޭ ދިވެހިރާއްޖެ މި އޮތީ. އަޅުގަނޑު ވަރަށް ދެރަ ވެސްވޭ އަޅުގަނޑަށް އިހުސާސްވީ
އެގޮތަށް ކުރުކޮށް ފޮނިކޮށް ދަންނަވާ ކަމަށް ވަންޏާ. އެއްވެސް ބޭފުޅަކު ޖަވާބުދެއްވަން އެބަ އޮތްތޯ އެ ސުވާލަށް؟
މިނިސްޓްރީއަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަން.
މިނިސްޓްރީ އޮފް ސޯޝަލް އެންޑް ފެމިލީ ޑިވެލޮޕްމަންޓު ގެ ސީނިއަރ ލީގަލް ކައުންސެލް ޢާއިޝަތު އިފާދާ
ވާހަކަދެއްކެވުން:
28

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
ޝުކުރިއްޔާ. އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު ޢާއިޝަތު އިފާދާ، ސީނިއަރ ލީގަލް ކައުންސެލް. ހަމަ ދެންމެ
ފާހަގަކުރެއްވި ކަންތައްތަކާ ގުޅިގެން އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ މުއައްސަސާތަކުގެ
މެދުގައި މިހާރު ވެސް މަޝްވަރާކުރެވެމުންނޭ މި ދަނީ. އަދި މި އަހަރަށް އަޅުގަނޑުމެން ތާވަލު ވެސް ކުރެވިފައި
އެބަ އޮތް ޢާއިލާއާ ބެހޭ ގާނޫނު ރިވިއުކުރުމުގެ މަސައްކަތްތައް. އަޅުގަނޑުމެން އެޓަރނީ ޖެނެރަލްސް އޮފީހާ އެކުގައި
މަސައްކަތް ވެސް މިހާރު ކުރަމުން މި ދަނީ މި ޢާއިލާއާ ބެހޭ ގާނޫނަށް ރިވިއުއެއް ގެންނަން. ދެން މިތާނގައި މި
ދެކެވުނު ހުރިހާ ވާހަކަތަކަކާއި އަދި މި ތަނުގައި ފާހަގަކުރެވުނު ހުރިހާ ގާނޫނުތަކެއް އެއީ ޢާއިލާއާ ބެހޭ ގާނޫނާއި
ކުޑަކުދިންގެ ގާނޫނާއި ، ގެވެށި އަނިޔާގެ ގާނޫނާ ، މިފަދަ ހުރިހާ ގާނޫނުތަކެއް އެއް ހަމައަކަށް އެއް ހަމަތަކެއް
އޭގެތެރެއިން ހިމެނިގެން އައިސް ރިވިއުވެގެންދާނެ ގާނޫނަކަށް ޢާއިލާއާ ބެހޭ ގާނޫނާއި ގަވާއިދު އިޞްލާޙުކުރުމުގެ
ކަންކަން މި އަހަރު ތެރޭގައި ކުރެވިގެންދާކަން. ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ ހަމަ ހުރިހާ މުއައްސަސާތަކާ އެކު
ވެސް މިހާރު ވެސް މަޝްވަރާކުރެވެމުންނޭ ދަނީ މި ހުރިހާ ކަމަކަށް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު ހަމަ މިނިސްޓްރީއަށް ދަންނަވައިލަން ބޭނުންވޭ ޢާއިލާއާ ބެހޭ ކޯޓުން ދެއްކެވި ވާހަކަތަކަށް ބަލާ އިރު
މިނިސްޓްރީން ވަރަށް ސީރިއަސްކޮށް ނަގަންޖެހޭ ކަންތައްތަކެއް އެބަހުރި އިނގޭތޯ. ވަރި ގިނަވާ އެއް ސަބަބެއް ކަމަށް
އެބަވޭ މިހާރު ދަރިފުޅަކު ލިބުނީމަ، އެ ދަރިފުޅު އެއީ ކާކުގެ ދަރިފުޅެއްތޯ ސާބިތުނުކުރެވޭ ހިސާބަށް، ބައްޕަ އަސްލު
ހަވާލުނުވާން އުޅޭ މައްސަލައިގައި ވެސް. އެހެންވީމާ، މިހިރީ ވަރަށް ސީރިއަސް މައްސަލަތަކެއް. މި މައްސަލަތަކަށް
އަޅުގަނޑުމެން ޙައްލެއް ދޭން އެބަޖެހޭ. އެ ޙައްލު ދިނުމަށް ޓަކައި އެންމެ ފުރަތަމަ އިސްނަންގަވަންޖެހޭ ފަރާތަކީ
އަސްލުގައި މިނިސްޓްރީ ކަމަށް އަޅުގަނޑު ގަބޫލުކުރަނީ. އަޅުގަނޑު އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަށް ފުރުޞަތުދެއްވާނަން މި
ކޯޓަށް ފުރުޞަތެއް ދީފައި. ފެމިލީ ކޯޓު. ފެމިލީ ކޯޓަށް އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަން.
ފެމިލީ ކޯޓުގެ ލީގަލް އޮފިސަރ އަޙްމަދު މަޢުޞޫމު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ال ساََّلمُ عَلَْي كُْ م. އަޅުގަނޑު މަޢުޞޫމު، ލީގަލް އޮފިސަރ، ފެމިލީ ކޯޓު. ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުގައްރިރު.
އަޅުގަނޑު ދެންމެ ތި ވިދާޅުވި ވާހަކަ މައްޗަށް ހަމަ އަޅުގަނޑު ވެސް ދަންނަވައިލަން ބޭނުންވާ ވާހަކައެއް އެއީ،
މިހާރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޢާއިލާއާ ބެހޭ ގާނޫނު ރިވިއުކުރާކަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގިފައި އޮތީ. ޢާއިލާއާ ބެހޭ
ގަވާއިދު ރިވިއުކުރުމަށްފަހުގައި ފާސްކުރެވިފައި ވެސް އޮތީ މީގެކުރިން. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑު ހިތާމައާ އެއްކޮށް
29

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
ދަންނަވަން ބޭނުންވާ ވާހަކައަކީ، ފެމިލީ ކޯޓުގައި ފޯކަލް ޕޮއިންޓެއް ހުރެފައި ، އެކަމަކު އަޅުގަނޑަށް މަޢުލޫމާތު
ލިބިފައި އޮތީ ގާނޫނު ރިވިއުކުރަމުންދާ އިރު ވެސް، ގަވާއިދު އިޞްލާޙުވެގެން ނުކުމެގެން އައިއިރުގައި ވެސް ފެމިލީ
ކޯޓުގެ އެ ފޯކަލް ޕޮއިންޓު އެއިން އެއްވެސް ބައްދަލުވުމެއްގައި ބައިވެރިވެވަޑައިގެންފައެއް ނެތޭ އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑަށް
މަޢުލޫމާތު ލިބިފައި އޮތް ގޮތް. މި ގާނޫނު އިޞްލާޙުކުރަމުންދާއިރުގައި ވެސް ހަމަ އެ އިޝޫ ފާހަގަކުރައްވާ އެބަ.
ހަމަ ބައެއް ބޭފުޅުން އެބަ ފާހަގަކުރައްވާ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ ވަރަށް ބޮޑަށް
ބޭނުންވާ ކަމެއް އެއީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ޚިޔާލާއި ވިސްނުން އޭގެތެރޭގައި އޮތުން. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ފުރުޞަތުއަރުވަން. ގަލޮޅު.
ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
8 އޮގަސްޓު 2024ގައި 4/2000 (ޢާއިލާއާ ބެހޭ ގާނޫނު) އިޞްލާޙުކުރުމަށް މަސައްކަތްތައް ފެށިފައިވާތީ ދެ އަހަރު،
ވޭތުވެދިޔަ ދެ އަހަރު، އެއީ 2023-22ގެ ތެރެއިން މިކަން ލަސްވާތީވެ، އަޅުގަނޑު އޮންނާނެ އެޓަރނީ ޖެނެރަލަށް
ސިޓީއެއް ފޮނުވާފައި. މި މައްސަލަ، ފާއިތުވި 10 އަހަރުގެ ތެރޭގައި މި ކަންތައް؛ މީގެ މާނައަކީ، މީގެ މުހިންމުކަން
އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެނގޭ. މި ސިޓީއަކަށް ވެސް ޖަވާބެއް ނުދެއްވާ. އެ ސުވާލަކީ މިކަން އެބަ ކުރި އަށްދޭތޯ ނުދޭތޯ
ވެސް ނޭނގޭ. އެހެންވީމާ، ތި ބޭފުޅުން އެހެން ވިދާޅުވިއަކަސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މީގެ ސީރިއަސްނެސްއެއް ނުފެނޭ.
މިއީ އަޅުގަނޑު 8 އޮގަސްޓުގައި ފޮނުވި ސިޓީއެއް. މިއަކަށް ވެސް ޖަވާބެއް ނުދެއްވާ އޭ.ޖީ އޮފީހަކުން. މި ހަމަ މިއީ
10 އަހަރުވީ ތެރޭގައި އިޖުތިމާޢީ މައްސަލަތައް ކެނޑިނޭޅިދާ ވާހަކަ. 4 /2000 (ޢާއިލާއާ ބެހޭ ގާނޫނު) މީތި
ރިވައިޒްކުރަންލައިގެން މިއެއް ނުހިނގާ. އެހެންވީމާ، މީތީގެ ސީރިއަސްނެސްއެއް ނުއެއް ފެނޭ އިނގޭތޯ ސަރުކާރުގެ
އެއްވެސް ކަމާ ބެހޭ އިދާރާއަކުން ތި ބޭފުޅުން ކިތަންމެ ވަރަކަށް ތިހެން ވިދާޅުވިޔަސް. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު ހަމަ ސުވާލެއް ކޮށްލާނަން އިނގޭތޯ މިނިސްޓްރީއާ. ހަމަ ވަރަށް ކުރުކޮށް ޔެސް އޯ ނޯ. ތި ބޭފުޅުން މި
ގާނޫނަށް އިޞްލާޙެއް ހުށަހަޅުއްވަން އެބަ އުޅުއްވަންތޯ؟
30

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
މިނިސްޓްރީ އޮފް ސޯޝަލް އެންޑް ފެމިލީ ޑިވެލޮޕްމަންޓުގެ ނައިބު އަސްރާ އަޙްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން މިދިޔަ އަހަރުން ފެށިގެން ކުރިން ވެސް އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލިން ޢާއިލާއާ ގުޅުން ހުރި ހުރިހާ
ގާނޫނޫތަކަކަށް އެކިއެކި ގާނޫނުތަކަށް ބަދަލުގެނައުމުގެ މަސައްކަތް ފަށައިގެން ކުރި އަށް މި ދަނީ. އެގޮތުގެ މަތިން ހަމަ
އަޅުގަނޑުމެން ޢާއިލާއާ ބެހޭ ގާނޫނު، ޢާއިލާއާ ބެހޭ ގަވާއިދަށް ވެސް އެމެންޑްމެންޓްސްތަކެއް ގެނައުމުގެ
މަސައްކަތަކެއް ފެށުމުގެ ގޮތުން ރިސާޗު އަދި ބައެއް ހަމަ ސްޓޭކްހޯލްޑަރސުންނާ ވެސް ބައްދަލުކުރެވެމުން މިހާރު
ދަނީ އިނގޭތޯ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
މިހާރު ކޮންމެ ގޮތެއް ވިޔަސް ޢާއިލާއާ ބެހޭ ގާނޫނަށް މި އިޞްލާޙެއް ހުށަހަޅުއްވާ ކަމަށް ވަންޏާ އެކަމާ ގުޅުން ހުރި
ފަރާތްތައް، އެންމެ ބޮޑަށް އަސްލުގައި ފެމިލީ ކޯޓުވާނީ. އެކަމަކު އެ ކޯޓުން އެ ފާހަގަކުރެއްވީ އަދި ޚަބަރެއްނުވެއޭ.
އަދި ނުފައްޓަވަނީތޯ އެބައި؟
މިނިސްޓްރީ އޮފް ސޯޝަލް އެންޑް ފެމިލީ ޑިޕާޓްމަންޓްގެ ސީނިއަރ ލީގަލް ކައުންސެލް ޢާއިޝަތު އިފާދާ
ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު ޢާއިޝަތު އިފާދާ، ސީނިއަރ ލީގަލް ކައުންސެލް. އަޅުގަނޑުމެން
ގަވާއިދަށް ބަދަލުގެނައި އިރުގައި، އެންމެ ފަހުން ގަވާއިދަށް ބަދަލުގެނައިއިރުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގަވާއިދު
ބަދަލުގެނައުމަށް ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހުށަހެޅިގެންދިޔަ ފެމިލީ ކޯޓުން. ފެމިލީ ކޯޓާ އެކުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް
އޭރުގައި ގަވާއިދަށް ބަދަލުގެނެވުނީ. ޢާއިލާއާ ބެހޭ ގާނޫނަށް ބަދަލުގެނައުމުގެ މަސައްކަތްތަކުގެ އެންމެ އިސް
ފަރާތެއްގެ ގޮތުގައި މިހުރީ އެޓަރނީ ޖެނެރަލްސް އޮފީސް. އެޓަރނީ ޖެނެރަލް އޮފީހާ އެކުގައި އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު
މަސައްކަތްކުރަމުން މި ދަނީ ޢާއިލާއާ ބެހޭ ގާނޫނަށް ބަދަލުގެނައުމަށް. ދެން ޢާއިލާއާ ބެހޭ ގާނޫނުގެ ބައްދަލުވުންތައް
މި އަހަރަށް ތާވަލުކުރެވިފައިވަނީ. ހަމަ ފެމިލީ ކޯޓާ އެކުގައި ވެސް އިށީންނާނެ އޭ.ޖީ އޮފީހުން ފާހަގަކުރާގޮތުގައި.
އެހެންވީމާ، މި އަހަރު އަޅުގަނޑުމެން މަޖިލީހާ ހަމައަށް އައުމުގެ ކުރިން ގާނޫނުގައި މި ބުނާ ވަކިވަކި ކަންކަން ހަމަ
އެ ބޭފުޅުންނާ މަޝްވަރާކުރާނެ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
31

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
މިހާރު މީގައި އަސްލު ވާގޮތަކީ، ގާނޫނު ސަރުކާރު ފަރާތުން އަދި ހުށަހެޅިޔަސް އަދި އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކު
ހުށަހެޅުއްވި ކަމުގައި ވިޔަސް އެ ގާނޫނެއް މި އަންނަނީ އެކަމާ ގުޅުން ހުރި ކޮމިޓީއަކަށް. އައީމަ ކަމާ ގުޅުން ހުރި
ކޮމިޓީން އެ ގާނޫނަކާ ގުޅުން ހުރި އެ މުއައްސަސާތަކާ ބައްދަލުކުރާ އިރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެންމެ ބޮޑަށް
ފާހަގަވެގެން މި ދަނީ އެ ގާނޫނެއް ހުށަހެޅުމުގެ ކުރިން އެކަމާ ގުޅުން ހުރި މުއައްސަސާތަކުގެ މެދުގައި
މަޝްވަރާނުކުރެވި ހުށަހަޅާފައި ހުރެގެން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދިމާވާ ދަތިތަކުގައި މިހާރު ވެސް ކޮމިޓީތަކުގެ އެތައް
ގާނޫނުތަކެއް އަޅުގަނޑުމެން ޕާކުކޮށްފައި އެބަހުރި. އިއްޒަތްތެރި ހުރިހާ މެންބަރުންނަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ.
އެހެންވީމާ، އެ ވަރަށް އުނދަގޫ ހާލަތަކަށް ދަނީ. އަސްލުގައި ގާނޫނަކަށް އިޞްލާޙު ހުށަހެޅިޔަސް މަގުސަދު ވެސް
ހާސިލުނުވާގޮތަށް ގިނަ ފަހަރަށް މި ހުރިހާ މުއައްސަސާތައް ގެނެސްގެން ވާހަކަދައްކަ އި ލާ އިރު މި އޮންނަނީ.
އެހެންވީމާ، އިޞްލާޙު ހުށަހަޅަންވާނީ ކަމާ ގުޅުން ހުރި ސްޓޭކްހޯލްޑަރސް ހުރިހާ ބޭފުޅުންނާ ވާހަކަދައްކަވާފައި.
އޭރަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ވަރަށް އަވަސްކޮށް މި ކަންކަން ކުރެވިގެންދާނީ އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑު މިހާރު ފުރުޞަތު
މި އަރުވަނީ ހުރާ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު އަނާރާ ނަޢީމަށް.
ހުރާ ދާއިރާގެ މެންބަރު އަނާރާ ނަޢީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ މުގައްރިރު. އަޅުގަނޑު، ވަރަށް ފުޅާ ދާއިރާއެއްގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވާހަކަދެކެވިއްޖެ ދެއްތޯ ޢާއިލީ
މައްސަލަތައް ރާއްޖޭގައި ހުރި. ދެން އަޅުގަނޑު އަސްލު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ ، ތި ބޭފުޅުން ދިރާސާތައް ކުރައްވާ
މި ގާނޫނަށް އިޞްލާޙުގެންނަވާ އިރު ހަމަ ވިސްނައިލައްވަންޖެހޭ ވަރަށް މުހިންމު ޕޮއިންޓެއް. އަޅުގަނޑު ވެސް ހަމަ
އަންހެނެއްގެ ހައިސިއްޔަތުން މުޖުތަމަޢުގެ އަންހެންކަނބަލުން ހަމަ އަޅުގަނޑުމެންނާ އެބަ ހިއްސާކުރޭ
ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ކަ އިވެނި ރޫޅުމަށްފަހު އަންހެނުން ބާކީވެގެން މި ދަނީ. އެއްވެސް، ދެ މީހުން ކައިވެނީގައި
ހޯދާފައި ހުރި މުދަލާއި ފައިސާގެ އެއްވެސް މިންވަރެއް ނުލިބި ހަމަ ހުސްއަތާ މި ދާންޖެހެނީ. 20 އަހަރު، 30
އަހަރު ވެސް އެކު އުޅުމަށްފަހު. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ސާފުކޮށްލަން ބޭނުންވޭ އަސްލު މިހާރު ކިހިނެއްތޯ އެ
ކަންކަންވަނީ ފެމިލީ ކޯޓުން. ދެން އަދި އޭގެއިތުރަށް އަޅުގަނޑު ހަމަ މިނިސްޓްރީގެ ސަމާލު ކަމަށް ގެންނަން އެ
ކަންކަން ތަންފީޒުކުރުން ވަރަށް މުހިންމުކަން. މިހާ ވަރި ގިނަ ޤައުމެއްގައި އެބަ ވަރިކުރޭ ހަމަ ވަރަށް ގިނަ ދުވަހު
ދެމީހުން އެކުގައި އުޅުމަށްފަހު. ދެން ހަމަ ޚާއްޞަކޮށް އަންހެނުން އެބަ ވަރަށް ބިކަވެގެންދޭ އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ،
އެ ގާނޫނަށް ވެސް ބަދަލުތަކެއް ވެސް ގެނެވުނު. އެކަމަކު އެ ރަނގަޅަށް ތަންފީޒުނުވާ ކަމަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް
32

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
ޚަބަރު ލިބެނީ. އެހެންވީމާ، އެކަމުގައި ކިހާވަރަކަށްތޯ ، ކިހާ ފެމިލީ ކޯޓަށް ފާހަގަކުރެވޭތޯ އެ މައްސަލަ؟ މިހާރު
ކިހިނެއްތީ ޢަމަލުކުރެވެނީ؟ ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތުއަރުވަން ފެމިލީ ކޯޓަށް.
ފެމިލީ ކޯޓުގެ ލީގަލް އޮފިސަރ އަޙްމަދު ޝައްފާން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުގައްރިރު. އާދެ! އަޅުގަނޑު އަޙްމަދު ޝައްފާން، ފެމިލީ ކޯޓު، ލީގަލް އޮފިސަރ.
އާދެ! ފެމިލީ ކޯޓުގެ އިޖުރާތުތައް ވެސް މިހާރު ބައްޓަންކުރެވިފައިވަނީ ހަމަ އެފަދަ އެގްރީމެންޓް، ޕްރީ-މެރިޓަލް
އެގްރީމެންޓަށް ހިތްވަރުދެވޭ ގޮތަކަށް އަޅުގަނޑު ފުރަތަމަ ކަމަކަށް ފާހަގަކޮށްލަން. އެގޮތުން ކާ ވެންޏެއް ފެށުމުގެ
ކުރިން، ޒަވާޖީ ހަޔާތެއް ފެށުމުގެ ކުރިން އެބަ ފުރިހަމަކުރަންޖެހޭ ކޯޓުގެ އިޖުރާތު އޮތްގޮތުން ކާ ވެންޏަށް
ހޭލުންތެރިކުރުމުގެ ޕުރޮގުރާމެއް. އެ ޕުރޮގުރާމުގެ ތެރޭގައި ހިމެނޭ އެއް ސެޝަން އެއީ ގާނޫނީ ސެޝަން. އެ
ސެޝަންގެ ތެރޭގައި އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ އެ ބޭފުޅުންނަށް އަލިއަޅުވައިލެވިގެންދާނެ ޕްރީ-މެރިޓަލް އެގްރީމެންޓަކީ
ކޮބައިކަމާއި، އެގްރީމެންޓެއްގެ ބޭނުންތެރިކަމާއި، އެގްރީމެންޓެއް ހެދުމުގެ ސަބަބުން ކުރާނެ ފައިދާތަކާ. އަދި
މީގެއިތުރުން އެފަދަ އެގްރީމެންޓެއް ދެ ބޭފުޅުން އެކުލަވައިލަން ގަސްތުކުރާ ކަމަށް ވަނީ ނަމަ، ކާވެނިކުރުމަށް އެދި
ހުށަހަޅާއިރުގައި ހުށަހަޅަންޖެހޭ ޑޮކިއުމަންޓްސްތަކުގެ ތެރޭގައި އެފަދަ އެގްރީމެންޓެއް އޮތް ކަމަށް ވަނީ ނަމަ
ހުށަހެޅުމަށް އަޅުގަނޑުމެންވާނީ އިރުޝާދު ދީފައި. އެފަދަ އެގްރީމެންޓެއް، ވަރިކުރުމަށް އެދި ނުވަތަ ވަރިވުމަށް އެދި
ނުވަތަ ވަރި ސާބިތުކުރުމަށް އެދި ހުށަހަޅާ މައްސަލަތަކުގައި ވެސް އެފަދަ އެގްރީމެންޓެއް ވެފައި އޮތް ކަމަށް ވަނީ
ނަމަ ހުށަހެޅުމަށް ޝަރީޢަތުން ހަމަ އިރުޝާދު ދެއްވާނެ. މައްސަލަ ފޯމުތަކުގައި ވެސް އޮންނާނެ ހަމަ އެ ވާހަކަ
ބަޔާންކޮށްފައި. އޭގެ މާނައަކީ އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ މައްސަލަ ހުށަހަޅާއިރުގައި ޝަރީއަތުން އެފަދަ އެގްރީމެންޓެއް
ވެފައިވާ ކަމަށް ވަނީ ނަމަ ރިއާޔަތްކުރެވިގެންދާނެކަން. އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު މިހާރު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު އިބްރާހީމަށް.
33

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު ހުށަހަޅަން 2 މަސް ފަހުން މިކަން ގޮސްފައިވާ ހިސާބެއް ބެލުމަށް އެ ބޭފުޅުން މަޖިލީހަށް ހާޒިރުކުރުމަށް.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު މި ފުރުޞަތުއަރުވަނީ މިނިސްޓްރީއަށް.
މިނިސްޓްރީ އޮފް ސޯޝަލް އެންޑް ފެމިލީ ޑިވެލޮޕްމަންޓުގެ ނައިބު އަސްރާ އަޙްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އަޅުގަނޑު އަސްރާ އަޙްމަދު އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑު ކޮންމެވެސްވަރަކަށް ކިޔާލަދެއްވާނަން ތި ބޭފުޅުންނަށް
އަޅުގަނޑުމެން ފާއިތުވި ދުވަސްތަކުގައި ކުރެވިފައި ހުރި މަސައްކަތްތައް އިނގޭތޯ މިކަމާ ގުޅިގެން. ތި ބޭފުޅުން
ފާހަގަކުރައްވައިފި ވަރި ގިނަވަމުންދާ ކަމާއި، އަދިވެސް ހަމަ އެހެން ބައިވަރު ސޯޝަލް އިޝޫސްގެ ވާހަކަތައް ދެއްތޯ.
އެހެންކަމުން، އަޅުގަނޑުމެން މި ދިޔަ އަހަރުގެ ތެރޭގައި އަޅުގަނޑުމެންވަނީ ދިރާސާއެއްކޮށްފައި. މި ދިރާސާ
މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި އެކުލެވިގެންވާ ބައިތަކަކީ ، އެއް ކަމަކީ އަން-ރެޖިސްޓަރޑް މެރިޖަސް، ރެޖިސްޓަރނުކުރެވި ހުރި
ކާވެނިތައް. އޭގެތެރެއިން ބަލައިލާއިރުގައި އެބަހުރި ދިވެހި-ބިދޭސީ ކާވެނިތައް ވެސް، ރާއްޖެއިން ބޭރުގައި ކުރެވިފައި
ހުރި ކާވެނިތައް އިނގޭތޯ. ދެން ސްޓެޓިސްޓިކްސްއަށް ބަލައިލާއިރުގައި ފެމިލީ ކޯޓާއި ދެން ރާއްޖެއިން ބޭރުގައި
ކުރެވޭ ކާވެނިތަކަށް ބަލައިލާއިރުގައި 4.1% އެއީ ރާއްޖެއިން ބޭރުގައި ކުރެވޭ ކާވެނިތައް އިނގޭތޯ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު ބަންގި ގޮވަ އި ނިމުނީމަ ކުރިއަށްގެންދަން. (ބަންގި ވަގުތަށް ކޮމިޓީ މެދުކަނޑައިލުން) ކުރިއަށްގެންދަވާ!
މިނިސްޓްރީ އޮފް ސޯޝަލް އެންޑް ފެމިލީ ޑިވެލޮޕްމަންޓުގެ ނައިބު އަސްރާ އަޙްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އަޅުގަނޑު ދެންމެ ފާހަގަކޮށްލީ އަޅުގަނޑުމެން ކުރެވުނު ރިސަރޗުގައި އިނގޭތޯ، ފާހަގަވީ ފެމިލީ ކޯޓާއި
ރާއްޖޭން ބޭރުގައި މި ކުރެވޭ ކާވެނިތަކުގެ އަދަދަށް އަޅައިކިޔާ، ބަލައިލާއިރުގައި 4.1% އެއީ ރާއްޖެއިން ބޭރުގައި
ކުރެވޭ ކާވެނިތަކޭ އިނގޭތޯ. އެވްރީ އިޔަރ އެވްރެޖް ގޮތެއްގައި. ދެން ފާހަގަކޮށްލާނަން އަޅުގަނޑުމެން މި
ރިސަރޗުގައި، ދެން ރިސަރ ޗު ހެދުމަށްފަހު އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ބައެއް ސްޓޭކްހޯލްޑަރސުންނާ މަޝްވަރާކުރެވުނު
އިނގޭތޯ ހަމަ މީންވައިލް. ދެން މިހާރު ވެސް ހަމަ އޮންގޮއިންގ ޕްރޮސެސްއެއް އިނގޭތޯ މިއީ. އަދި އަޅުގަނޑުމެން
34

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
މުޅި ޕްރޮސެސް ނިމުނީކީއެއް ވެސް ނޫން. އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވަނީ ވީހާވެސް ހޯލިސްޓިކް އެޕްރޯޗެއް މީގައި
ގެންގުޅެން އިނގޭތޯ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން، ހަމަ ދެންމެ ވެސް ކުރީގައި ފާހަގަކޮށްލައިފި މީޑިއޭޝަން ސެޝަންސް،
ސުލްޙައިގެ ކަންތައްތަކާއި އަދި ހަމަ އެއާއެކީގައި އެވެއަރނަސް ޕުރޮގުރާމުގެ ވާހަކަތައް ދެއްތޯ؟ އެއަށް
ބަލައިލާއިރުގައި މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ފެމިލީ ކޯޓާ ވެސް، ޑީ.ޖޭ.އޭއާ ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ވާހަކަދެކެވިފައި
އޮންނާނީ މި ކަންތައްތައް އިތުރަށް ހަރުދަނާކުރެވޭނޭ ގޮތްތަކަކާ ގުޅޭ ގޮތުން މަޝްވަރާކުރުމަށް އިނގޭތޯ. ދެން ހަމަ މި
ވެސް ހަމަ އޮންގޮއިންގ ޕްރޮސެސްއެއް. ދެން އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ސުލްޙައިގެ ސެޝަންތައް ނޫނީ
މީޑިއޭޝަން ސެޝަންތައް ކުރިއަށް މި ގެންދާ ފަރާތްތައް އިތުރަށް ތަމްރީނުކުރުމާއި، މިކަހަލަ ކަންތައްތަކާ ގުޅޭ
ގޮތުން އަދި ދަނީ ހަމަ ވާހަކަދެކެވެމުން އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށް އޮތްތާނގައި ވެސް ހަމަ ސްޓޭކްހޯލްޑަރ
މީޓިންގ ސް، ހަމަ ބައްދަލުވުންތައް ބާއްވަ އި ހަމަ އިތުރަށް ހަމަ މަޝްވަރާކުރެވިގެން ، އެހާ ވަރަށް ހަރުދަނާ
އުސޫލުތަކަކާއި ގަވާއިދުތަކަކާއި ބަދަލުތަކެއް ގެންނައުމުގެ އުއްމީދުގައި އަޅުގަނޑުމެން މި މަސައްކަތްކުރަނީ.
އަޅުގަނޑުމެން ގަބޫލުކުރަން މީގެކުރީގައި ފަހަރެއްގައި ކޯޑިނޭޝަން އެންމެ ރަނގަޅަކަށް ނޫން ކަންނޭނގެ ތި
ބޭފުޅުން ދެންނެވިހެން ގޮސްފައި އޮތީކީ. އެކަމަކު އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވަނީ ކުރިއަށް އޮތްތާނގައި ވީހާވެސް
ކޯޑިނޭޝަން ރަނގަޅަށް، ވީހާވެސް ހަމަ ހުރިހާ މުއައްސަސާތަކަކާ ގުޅިގެން މަސައްކަތްކުރަން އިނގޭތޯ. އެހެންވެގެން
އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު މި މަސައްކަތް ފެށިގެން މިއޮތީ ގޮސްފައި. އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު، މިހާރު ވަގުތު ވެސް މިއޮތީ ހަމަވެފައި. ދެން ބަންގިއަށް އަޅުގަނޑުމެން ދިން ވަގުތުކޮޅު އަޅުގަނޑު
ނަގާނަން. ނަގާފައި ހަމަ ފަހު ފުރުޞަތަށް، ކޮންމެ މުއައްސަސާއަކުން ވެސް ފަހު ފުރުޞަތުގައި އެއްޗެއް
ވިދާޅުވާން، އަޅުގަނޑަށް ރަނގަޅީ ހަމަ އެއް މިނެޓުވަރު، ދެން ގިނަވެގެން ދެ މިނެޓުން ނިންމާލަދެއްވައިފިއްޔާ. އެ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ވާގޮތަކީ ވަގުތު އޮންނާނީ ވަކިވަރަކަށް. ދެން އެހެންނޫނީ އަޅުގަނޑުމެން ވަގުތު އިތުރުކުރަން
ޖެހޭނީ. މި އިތުރަށް އަޅުގަނޑުމެން ނެގޭނީ ފަސް މިނެޓު ގިނަވެގެން އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު އިތުރަށް
ފުރުޞަތެއް މިނިސްޓްރީއަށް.
މިނިސްޓްރީ އޮފް ސޯޝަލް އެންޑް ފެމިލީ ޑިވެލޮޕްމަންޓުގެ ނައިބު އަސްރާ އަޙްމަދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
35

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
އާދެ! މިއަދު އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ މި މަޝްވަރާކުރެވުނު ކަންތައްތައް އަޅުގަނޑުމެން ގާނޫނާއި ގަވާއިދުތައް މި
އިޞްލާޙުކުރުމުގައި ރިއާޔަތްކުރާނަން އިނގޭތޯ. މިއީ ހަމަ ހުރިހާ ކަންތައްތަކެއް އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ނޯޓުކުރަމުން މި
ގެންދިޔައީ. މި ކަންތައްތަކަށް ރިއާޔަތް ހަމަ ކުރަމުން އަޅުގަނޑުމެން އެ ޕްރޮސެސް ކުރިއަށްގެންދާނީ. ދެން އަދި
ހަމަ މީގެކުރިން އަޅުގަނޑުމެން ފާހަގަކޮށްލިފަދައިން ހަމަ ހުރިހާ ސްޓޭކްހޯލްޑަރސުންނާ ވާހަކަ ދެކެވިގެން އެ
ބޭފުޅުންގެ ވެސް މަޝްވަރާއާ އެކީގައި އަޅުގަނޑުމެން ބޭނުންވަނީ މި އިޞްލާޙުތައް ގެނެވިގެން އަންނަން. އޭރުންތާ
ދެއްތޯ ހަމަ ގިނަ ބަޔަކަށް މީގެން ފައިދާތަކެއް ކުރެވިގެންދާނީ ދެއްތޯ. އާދެ! މިއީ އެ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު މިހާރު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ ޑިޕާޓްމަންޓް އޮފް ޖުޑީޝަލް އެޑްމިނިސްޓްރޭޝަނަށް.
ޑިޕާޓްމަންޓް އޮފް ޖުޑީޝަލް އެޑްމިނިސްޓްރޭޝަންގެ ޑިރެކްޓަރ ޢާއިޝަތު ޔުޝްފާ ޝާކިރު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އައްސަލާމް ޢަލައިކުމް. އަޅުގަނޑު ޔުޝްފާ، ޑީ.ޖޭ.އޭއިން، ޑިރެކްޓަރ. އާދެ! އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ
އަޅުގަނޑުމެން މިހާރުވާނެ ޖެންޑަރ މިނިސްޓްރީއަށް 2022 ވަނަ އަހަރު އިޞްލާޙެއް ހުށަހަޅާފައި. އެއީ ޢާއިލާއާ
ބެހޭ ގަވާއިދު. ދެން 2023 ވަނަ އަހަރު ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ރީޗްކޮށްފައިވާނެ. މައިގަނޑު އިޞްލާޙަކީ
އެވެއަރނަސް ޕުރޮގުރާމު ގެ ވާހަކަ ދެކެވިއްޖެ ދެއްތޯ މި ކޮމިޓީގައި؟ އަޅުގަނޑުމެން އިޞްލާޙު ހުށަހަޅާފައިވާނީ
މެންޑޭޓުކުރުމަށް މި އެވެއަރނަސް ޕުރޮގުރާމަކީ، މިހާރު ހިންގޭނީ ފެމިލީ ކޯޓުން އެކަނި. މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓުތަކުގައި
ކުރެވޭ ކައިވެނިތަކުގައި މި ޕު ރޮގުރާމު ހިންގުމުގެ މެންޑޭޓެއް ނޫން. އެހެންވީމާ، މި ޕުރޮގުރާމު މެންޑޭޓުކުރުމަށް
އަޅުގަނޑުމެން ވާނީ އިޞްލާޙެއް ހުށަހަޅާފައި. ދެން ދެވަނަ ކަމަކަށް ހަމަ އަޅުގަނޑު މި ކޮމިޓީއަށް ފާހަގަކޮށްލަން
ބޭނުންވަނީ، ދަރިންގެ ޚަރަދު ނެގުމުގެ ކަންކަމުގައި މިހާރު މި ކުރިއަށްދަނީ ޕަބްލިކް ފައިނޭންސް މެދުވެރިކޮށް. ދެން
މިކަމުގައި ބައެއްފަހަރު ލަސްތަކެއް ދިމާވާތީ ، ގަވާއިދު އިޞްލާޙުކުރެވޭ އިރު މިކަމަށް ވެސް ގޮތެއް ނިންމައިލުން
އެއީ ރަނގަޅު ކަމެއް ކަމަށް މި ކޮމިޓީގެ ސަމާލުކަމަށް ގެނައުމަކީ މުހިންމު ކަމެއް ކަމަށް ފެންނާތީ. އެ ޕަބްލިކް
ފައިނޭންސް ތްރޫކޮށް މި ޚަރަދު ނެގޭތީ މި ދިމާވާ މައްސަލައަކީ ގަވާއިދުން ލާރި ދައްކާ ބޭފުޅުންގެ ފައިސާ ވެސް
ލިބެންޖެހޭ ފަރާތަށް ލިބުމުގައި ބައެއް ފަހަރު ޑިލޭތަކެއް އުޅޭކަން ހަމަ ފާހަގަކުރެވޭ. އެހެންވީމާ، އެކަން
ހިއްސާކޮށްލަންވެގެން. ތެންކިއު.
36

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު ފެމިލީ ކޯޓަށް ފުރުޞަތުއެރުވުމުގެ ކުރިން މިނިސްޓްރީއަށް، ހަމަ މިނިސްޓްރީގެ ސަމާލުކަމަށް ޓަކައި
ދަންނަވައިލަން. ޑިޕާޓްމަންޓް އޮފް ޖުޑީޝަލް އެޑްމިނިސްޓްރޭޝަނުން އެ ފާހަގަކުރެއްވި ކަންތައްތައް ތި ބޭފުޅުން
ގުޅިވަޑައިގެން ކުރިއަށް ގެންދަވާތި! އެ ބޭފުޅުންގެ ވަރަށް ބޮޑު ކޮންސަރންއެއް އެއީ. 2022 ވަނަ އަހަރުން ފެށިގެން
އެ ބޭފުޅުން ކުރައްވާ މަސައްކަތެއް. އެހެންވީމާ، އެ ބޭފުޅުންނާ ގުޅިވަޑައިގެން އެކަން ވެސް ކުރިއަށް
ގެންގޮސްދެއްވާތި އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑު މިހާރު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ ފެމިލީ ކޯޓަށް.
ފެމިލީ ކޯޓުގެ ލީގަލް އޮފިސަރ، އަޙްމަދު މައުޞޫމު ވާހަކަދެއްކެވުން:
ال ساََّلمُ علََْي كُْ م. ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑު އަޙްމަދު މަޢުޞޫމު، ލީގަލް އޮފިސަރ، ފެމިލީ ކޯޓުގެ
ފަރާތުން. އަޅުގަނޑު މައިގަނޑު 4 ކަމެއް ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ ނިންމައިލުމުގެ ކުރީގައި. އެންމެ ފުރަތަމަ
ކަމަކީ، އެވެއަރނަސް ޕުރޮގު ރާމު. ދެންމެގައި މިނިސްޓްރީން ވެސް އެ ފާހަގަކުރެއްވީ އަދި ޑީ.ޖޭ.އޭއިން ވެސް
ފާހަގަކުރެއްވީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެވެއަރނަސް ޕުރޮގުރާމުގެ އެކަށީގެންވާ ރަނގަޅު ޙައްލުތަކެއް އިރާދަކުރެއްވިއްޔާ
މި ކުރިއަށް އޮތް ތާނގައި ލިބިގެންދާނެ ކަމަށް. އެއީ އަޅުގަނޑުމެން ވަރަށް އުފާކުރާ ކަމެއް. ދެވަނަ ކަމަކީ،
އަޅުގަނޑުމެން އެންމެ ބޮޑަށް މި ވަކާލާތު ކުރީ އެންމެ ބޮޑަށް މި ފާހާގަކުރި، މިތާނގައި މަޝްވަރާ މި ކުރެވުނު
ކަމަކީ ކުދިންގެ ޚަރަދު. އެހެންވީމާ، ކުދިންގެ ޚަރަދު ކަނޑައަޅައިދިނުމުގައި އަޅުގަނޑަށް ހަމަ އެންމެ ބޮޑަށް
ގަބޫލުކުރެވޭގޮތަކީ އަޅުގަނޑުމެން ގާނޫނުގައި ވަކި އަދަދެއް ކަނޑައަޅާފައި އޮތުމަކީ އެއީ އެންމެ އިންސާފުވެރި ގޮތް
ކަމުގައި ނުވެ ހިނގައިދާނޭ. އެހެންވީމާ، ގާނޫނުގައި އަޅުގަނޑުމެން ކަނޑައަޅަންވީ އެ ޝަރީޢަތް ކުރައްވާ
ފަނޑިޔާރަކަށް އެ ހުރިހާ، ވަށަ އިޖެހޭ ކަންކަން ބެލުމަށްފަހުގައި، ވަޒަންކުރުމަށްފަހުގައި އެ ފަނޑިޔާރަކަށް އިޚުތިޔާރު
ދެއްވުމަކީ އެއީ އެންމެ އެކަށީގެންވާ ކަމެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލުކުރެވޭ. ތިންވަނަ ކަމަކީ، ފެމިލީ ކޯޓުގެ
އިހުތިސާސްއަށް އަޅުގަނޑުމެން މި ތަތުބީގުކުރަން މި ޖެހޭ ގާނޫނުތަކަށް ބަލާއިރުގައި ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެ ގާނޫނު
ތަތުބީގުކުރަން ފަސޭހަވުމަށާއި އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ޚިޔާލު އޭގެ ބޮޑަށް ހިމެނުމަށް ޓަކައި ވީހާވެސް ބޮޑަށް ފެމިލީ
ކޯޓަށް އެ ފުރުޞަތު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފަހިވާގޮތަށް އެ ގަވާއިދު އިޞްލާޙު ކުރި ކަމުގައި ވީނަމަވެސް އަދި އާ
ގަވާއިދެއް އެކުލަވައިލި ކަމުގައި ވީނަމަވެސް އެ އިޚުތިޔާރު އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދިނުމަކީ އެއީ ވަރަށް ބޮޑު ކަމެކޭ.
ހަތަރުވަނަ ކަމަކަށް އަޅުގަނޑަށް ހަމަ ދަންނަވައިލަން ބޭނުންވަނީ، މިހާރު ސްޕީރިއަރ ކޯޓުތަކުގައި ، ސްޕީރިއަރ
ކޯޓުތަކުގައި އޭގެ ތެރޭގައި ވެސް މަތީ މަރުޙަލާއަކާއި އަދި ދެވަނަ މަރުޙަލާއެއް އެބަ އޮތް. އެހެންވީމާ، މެޖިސްޓްރޭޓް
37

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
ކޯޓުތަކުން ޢަމަލުކުރާ ގަވާއިދަކީ، އެއީ ފެމިލީ ކޯޓުގައި އެބަ އޮތް ޢާއިލީ އިޖުރާތުގެ ގަވާއިދެއް. އެހެންވެއްޖެ ކަމުގައި
ވަނީނަމަ އެ އިޖުރާތަށް އެހެން ކޯޓަތަކުން އެ ޢަމަލުކުރަންޖެހޭގޮތަށް އެގޮތަށް އޮތުމަކީ އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ހުރިހާ ކޯޓުތަކުން އެއްގޮތަކަށް ޢަމަލުކުރުމަށް ޓަކައި އެކަށީގެންވާ ރަނގަޅު ގޮތެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ފާހަގަކުރެވޭ. އެހެންވީމާ، މައިގަނޑުގޮތެއްގައި މި ހަތަރުކަމަކަށް އަޅުގަނޑު މި ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ
ނިންމައިލުމުގެ ކުރީގައި. ދެއްވި ފުރުޞަތަށް ޓަކައި ވަރަށް ބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ. وَ ل ساََّلمُ علََْي كُْم .
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު މިހާރު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ ފެމިލީ ލީގަލް ކްލިނިކަށް.
ފެމިލީ ލީގަލް ކްލިނިކްގެ ލީގަލް އެއިޑް އޮފިސަރ ޚަދީޖާ ރާބިއާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ. ފެމިލީ ލީގަލް ކްލިނިކުން، އަޅުގަނޑު ޚަދީޖާ ރާބިއާ. އަޅުގަނޑުމެންގެ ފަރާތުން މި ހުށަހަޅަނީ ފުރަތަމަ
ކަމަކަށް ޚަރަދު، ކުއްޖާގެ ޚަރަދުބަރަދު މި އޮތީ ޝަރުޢީ އަދި ގާނޫނީގޮތުން ވެސް ކުއްޖާގެ ބައްޕައަށް ލާޒިމުކޮށްފައޭ.
ގާނޫނުން މި ކަނޑައަޅާފައި މި އޮންނަނީ ވަރަށް ކުޑަކުޑަ އަދަދެކޭ. މި އަދަދު އެބަ ރިވައިސްކުރަން އެބަޖެހެއޭ.
އެކަމު މި އަދަދު ރިވައިސްކުރާއިރުގައި އިޖުތިމާއީ އަދި އިޤުތިޞާދީ ހާލަތަށް ރިއާޔަތްކޮށް ދިރާސާތަކެއް ކުރުމަށްފަހު،
މި އަދަދަށް ރިވައިސްކުރުމަށް ހުށަހަޅަމޭ. ދެން މީގެ އިތުރުން މިކޮޅުގައި ފާހަގަކޮށްލައިފި ބޮޑު އަދަދުތަކެއް ކޯޓުން
ކުއްޖާގެ ބައްޕައަށް ލާޒިމުކުރާ ވާހަކަ. ކޯޓުގައި މި އޮންނަނީ ޚަރަދެއް ލާޒިމުކުރުމަށްފަހު، ކުއްޖާގެ ބައްޕަގެ ހާލަތަށް
ރިއާޔަތްކުރުމަށްފަހު ވެސް މުރާޖާކުރެވޭ ގޮތަށް. އޭގެ މާނައަކީ ކުއްޖާގެ ބައްޕަގެ ތަނަވަސްކަމަށް
ރިއާޔަތްކުރުމަށްފަހުގައި، ކުއްޖާ ބައްޕަ އެދޭކަމުގައި ވާނަމައޭ މި އޮންނަ، ގާނޫނުގައި ކަނޑައަޅާފައި މި އޮންނަ
2000 ރުފިޔާއަށްވުރެ އިތުރަށް ވެސް ނަގައިދޭނީ. އެހެންވީމާ، އެ ހާލަތު ބަދަލުވެއްޖެ ކަމުގައި ވާނަމަ ކުއްޖާގެ
ބައްޕައަށް އެބަ ހުށަހެޅުމުގެ ފުރުޞަތު އެބަ އޮތޭ މުރާޖާއަށް މި ބައި ކުޑަކުރުމުގެ ތަނަވަސްކަމަށް ބެލުމަށްފަހު.
އެހެންވީމާ، މި ހާލަތަށް ބަލާއިރުގައި މި އަދަދު، މި އޮންނަ އެންމެ 2000 ރުފިޔާ ވެސް ނުދީގެން މި އުޅޭ
އިޝޫތަކެކޭ މީގައި މި ދިމާވެފައި މި އޮންނަނީ. އެހެންވީމާ، މި ހާލަތަށް ރިއާޔަތްކޮށް، މި ކުޑަކުޑަ އެމައުންޓް
މިހާރުގެ މި ހާލަތު، މި އިޤުތިޞާދީ ހާލަތަށް ބަލާކަމުގައި ވާނަމަ މި އަދަދު ކުޑައޭ މަންމައިންނަށް ކުދިން
ބެލެހެއްޓުމުގެ. އެހެންވީމާ، މި އަދަދު ރިވައިސްކުރަން އެބަޖެހެއޭ ދިރާސާތަކެއްކުރުމަށްފަހު. ޝުކުރިއްޔާ.
38

ގަވާއިދު ކޮމިޓީގެ 1 ވަނަ ބައްދަލުވުން 19 ފެބްރުވަރީ 2025
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ނިންމައިލުމުގެ ކުރިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެބަ އޮތް ހުށަހެޅުމެއް އައިސްފައި. އެހެންވީމާ، ރަސްމީކޮށް ހުށަހަޅައިލަން
އަޅުގަނޑު މި ވަގުތު ފުރުޞަތު ދެން. ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް.
ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
މި ކަންތަކާ ގުޅޭގޮތުން 2 މަސް ފަހުން މިކަން ގޮސްފައިވާ ހިސާބެއް ބެލުމަށް އަޅުގަނޑުމެން މިތާ ބައްދަލުކުރުމަށް
އަޅުގަނޑު ހުށަހަޅަން.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ތާއީދުކުރައްވާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރަކު އެބަ އިންނެވިތޯ؟
ވެލިދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު ޢައްބާސް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު އިބްރާހީމްގެ ހުށަހެޅުމަށް އަޅުގަނޑު ތާއީދުކުރާ ވާހަކަ
ދަންނަވައިލަން.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ގަލޮޅު އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު މުޙައްމަދު އިބްރާހީމް ހުށަހަޅުއްވައި، ވެލިދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު މުޙައްމަދު ޢައްބާސް ތާއީދުކުރައްވާފައިވާ ހުށަހެޅުމަކީ، މި ކަންތައްތައް އިތުރަށް ބެލުމަށް ޓަކައި 2 މަސް
ފަހުން މި ހުރިހާ މުއައްސަސާއަކާ ބައްދަލުކުރަން. އަޅުގަނޑު މިހާރު މި ދަނީ ވޯޓަކަށް. (ވޯޓުދެއްވުން) އާދެ!
އިއްތިފާގުން ފާސްވެއްޖެ. އެހެންވީމާ، ސެކްރެޓޭރިއޭޓަށް އަޅުގަނޑު ދަންނަވަ އިލަން 2 މަސް ފަހަށް އަލުން މި
މުއައްސަސާތަކާ އަޅުގަނޑުމެން މި ކަންތައްތައް ގޮސްފައި އޮތް ހިސާބު ބަލަން ބައްދަލުކޮށްލަން. މިއަދުގެ
ބައްދަލުވުން މިހިސާބުން ނިމުނީ. ޝުކުރިއްޔާ.
____
39